МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

НЕКІТ КАТЕРИНА ГЕОРГІЇВНА

УДК 347.77:(007:316.42+007:004.73)

ПРАВО ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ЦИВІЛІСТИЧНА ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Одеса – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України
ХАРИТОНОВ Євген Олегович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри цивільного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
КАЛАУР Іван Романович,
народний депутат України;

доктор юридичних наук, професор
ШИМОН Світлана Іванівна,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана,
завідувачка кафедри підприємницького
та корпоративного права;

доктор юридичних наук, доцент
ХАРЧЕНКО Георгій Георгійович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри цивільного права

Захист відбудеться 28 грудня 2021 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.03 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: м. Одеса, вул. Академічна, 2.

Автореферат розісланий «_____»_____ 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради **І.В. Лагутіна**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Протягом свого надзвичайно тривалого періоду існування право власності ставало предметом численних досліджень, у ході яких висловлювалися різні думки щодо сутності категорії «власність», змінювалися підходи до правового регулювання відносин власності, розгорталися дискусії навколо безлічі питань, пов'язаних з особливостями регулювання окремих об'єктів права власності, необхідністю досягнути балансу між приватними та публічними інтересами під час регулювання відносин власності тощо. Наявність численних поглядів на природу власності та її багатогранність зумовлюють складність дослідження цього концепту та, незважаючи на тривалість досліджень, залишають дискусійними незліченні питання, пов'язані з реалізацією права власності.

Право приватної власності займає особливе місце у проблематиці відносин власності. З давніх часів право приватної власності вважалося необхідним для забезпечення суспільної єдності та сприймалося як втілення ідей справедливості. І сьогодні беззаперечно визнається важливість права приватної власності для розвитку особистості та суспільства. Однак таке ставлення до приватної власності в нашій країні існувало не завжди. Протягом тривалого періоду панування комуністичних ідей щодо необхідності «звільнення» від приватної власності засади правового регулювання приватної власності не отримували свого розвитку. Наслідки цього періоду відчуваються у підходах до регулювання відносин приватної власності і сьогодні, адже досить часто правові норми щодо приватної власності будуються «від зворотного», аби підкреслити зміну ставлення до приватної власності порівняно з радянським періодом.

Сьогодні наше суспільство переходить до нового етапу, пов'язаного з активним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та процесами цифровізації. Вибуховий розвиток інформаційних технологій, надзвичайна роль та відкритий доступ до інформації, інтенсивна автоматизація й роботизація всіх сфер і галузей виробництва та управління, зростання сфер, де надаються інформаційні послуги, свідчать про наявність ознак інформаційного суспільства на сучасному етапі розвитку людства. Трансформаційні процеси, що відбуваються в інформаційному суспільстві, потребують нових відповідей у всіх сферах життя. Не є винятком і право власності, концепція якого потребує перегляду з урахуванням нових реалій.

Необхідність перегляду існуючих та розробки нових підходів до регулювання відносин власності обумовлюється багатьма чинниками. По-перше, саме розуміння категорії «власність» в умовах інформаційного суспільства потребує перегляду. У сучасній доктрині усталеним є розуміння власності як стану привласненості матеріальних благ, яке спирається на доктринальні розробки радянських часів. Однак в умовах інформаційного суспільства потрібно взяти до уваги розширення переліку об'єктів права власності та зміщення акцентів зі сфери виробництва на сферу послуг та інформацію, яка дедалі частіше розглядається як основа економіки.

По-друге, поява в інформаційному суспільстві нових об'єктів цивільних відносин потребує визначення їх правової природи та правового режиму, який буде до них застосовуватись. До таких нових об'єктів, навколо яких сьогодні розгортаються активні дискусії, можна віднести криптовалюти, доменні імена, акаунти у соціальних мережах, Інтернет речей, персональні та індустріальні дані тощо. Деякі з них пов'язані з матеріальними об'єктами та потребують визначення їх співвідношення (як, наприклад, Інтернет речей), щодо інших у світовій практиці вже склалося чітке розуміння їх майнової природи (як-от криптовалюти, доменні імена), стосовно третіх ведуться активні дискусії щодо можливості поширення на них правового режиму власності (персональні та індустріальні дані, акаунти).

По-третє, розвиток штучного інтелекту та робототехніки викликає безліч питань, пов'язаних з їх правовим регулюванням. Значна частина цих питань стосується і права власності. З одного боку, тут потрібно визначитись, чи можна розглядати штучний інтелект як суб'єкт права власності (за умови визнання за ним правосуб'єктності) та чи існує в нього взагалі потреба у власності. З іншого боку, потребують відповідей питання щодо особливостей здійснення права власності на роботів, які поки що кваліфікуються як об'єкти цивільних прав, та відшкодування заподіяної ними шкоди тощо.

Окремою сферою, у зв'язку з розвитком якої традиційна концепція права власності може піддатися докорінним трансформаціям, є сфера віртуальної реальності. Розвиток мультикористувацьких онлайнових ігор та кіберспорту породжує низку проблем, пов'язаних із предметами віртуальних світів, які досить часто стають предметами посягань, але досі не можуть бути належним чином захищені у зв'язку з невизначеністю їх правового режиму. Дедалі частіше дослідники зазначають можливість існування особливого виду права власності – права віртуальної власності, яке буде поширюватись на предмети, що є подібними до реальних, але існують у віртуальній реальності. Це викликає необхідність аналізу правової природи таких об'єктів та надання відповідей на питання, чи дійсно доцільним є поширення на них правового режиму власності та чи буде воно можливим.

Крім того, глобалізаційні процеси, що відбуваються в інформаційному суспільстві, потребують урахування процесів взаємопроникнення правових норм з різних правових систем світу.

Проблематиці права власності були присвячені численні дослідження, серед яких можна згадати праці С. С. Алексєєва, Н. В. Безсмертної, Д. М. Білецького, С. М. Братуся, М. Венкштерна, Д. А. Вєтрової, В. В. Галова, Ю. С. Гамбарова, Д. М. Генкіна, О. Б. Гнатів, Н. Г. Горобець, В. П. Грибанова, О. В. Дзери, І. О. Дзери, С. Д. Домусчі, М. Л. Дювернуа, Д. Ф. Єремєєва, Ю. О. Заіки, В. В. Залеського, С. О. Зубкова, І. В. Іванової, О. С. Іоффе, О. С. Кізлової, В. Й. Кісель, Н. М. Кондратьєвої, С. В. Кравцова, Н. С. Кузнєцової, І. П. Кулікова, Р. А. Майданика, І. А. Маньковського, В. Ф. Маслова, У. Маттеї, С. Н. Медвєдєва, Д. І. Мейера, В. П. Мозоліна, М. А. Москалець, Д. В. Новікова, С. Норман, Т. Оноре, І. М. Панченко, Ю. П. Пацурківського, С. І. Персунько,

Й. О. Покровського, З. В. Ромовської, В. Є. Рубаника, А. А. Рубанова, О. О. Рябової, В. І. Синайського, К. І. Скловського, С. В. Скрябіна, І. А. Спасибо, І. В. Спасибо-Фатєєвої, М. М. Сперанського, Є. О. Суханова, В. А. Тархова, Ю. К. Толстого, Ю. А. Ушакової, Р. О. Халфіної, Є. О. Хартонова, О. І. Харитонової, Г. Г. Харченка, Б. Л. Хаскельберга, О. В. Швєдкової, Я. М. Шевченко, О. С. Яворської. Окремі аспекти права приватної власності в останні роки були предметом дисертаційних досліджень, зокрема: Д. М. Білецького «Способи припинення права приватної власності за цивільним законодавством України» (2018), С.В. Кравцова «Теоретико-правові засади здійснення та захисту права спільної власності» (2018), Д. В. Новікова «Захист права власності Європейським судом з прав людини: досвід для правової системи та судової практики України» (2018) та інших.

Деякі аспекти правового регулювання цивільних відносин в інформаційному суспільстві розглядались такими вченими, як Ф. Алабі, О. А. Баранов, Є. С. Басманова, Ч. Блейзер, Є. Є. Богданова, О. С. Болотаєва, А. А. Вашкевич, А. А. Волос, Л. Г. Гетьман, Н. Ю. Голубєва, О. С. Гринь, М. В. Гура, І. В. Давидова, У. Ерланк, Л. Г. Єфімова, О. А. Карцхія, О. В. Кохановська, В. А. Лаптев, М. В. Лукоянов, Н. І. Майданик, К. А. Мефодьєва, І. А. Митрофанова, Р. С. Нагорний, В. В. Образцова, А. С. Овчаренко, П. Палка, С. Парк, Є. В. Петров, М. А. Рожкова, А. І. Савельєв, А. В. Соловйов, Є. В. Сомова, Дж. Фейрфілд, П. Хансен, Д. Шелдон, С. І. Шимон, У. Р. Ягубова, О. І. Яременко.

Однак, незважаючи на те, що проблемам права власності були присвячені численні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників, на сьогодні все ще не вироблено єдиного підходу до розуміння поняття та сутності права приватної власності, тривають дискусії щодо змісту права власності, підстав її виникнення тощо. Особливо бракує цивілістичних досліджень, присвячених визначенню правового режиму та особливостей правового регулювання новітніх явищ, які з'являються у зв'язку з інтенсивним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій в інформаційному суспільстві. Вказане свідчить про необхідність проведення комплексного дослідження особливостей правового регулювання відносин приватної власності в інформаційному суспільстві з урахуванням впливу розвитку інформаційних технологій на концепцію права власності, що обумовлює актуальність та своєчасність обраної теми.

Таким чином, актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлюється необхідністю розвитку науки цивільного права щодо права приватної власності в інформаційному суспільстві, вдосконалення чинного цивільного законодавства України в цій сфері та практики його застосування.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» (державний реєстраційний номер 0116U01842)

на 2016-2020 рр., а також плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Проблеми реалізації і захисту цивільних прав та інтересів з погляду антропологічного підходу в цифрову еру» на 2021-2025 рр. як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Правове та соціальне життя людини у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 рр.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розв'язання наукової проблеми, що полягає у визначенні особливостей цивільно-правового регулювання відносин приватної власності на новому етапі розвитку суспільства, виявленні впливу розвитку інформаційних технологій на концепцію права власності та елементи правовідносин власності, особливостей їх виникнення, здійснення та захисту, з формулюванням відповідних теоретичних та практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення цивілістичної доктрини та практики її реалізації.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації вирішувалися такі завдання:

– визначити особливості історичного становлення та розвитку концепції права приватної власності;

– розглянути наукові підходи до визначення понять права власності у цілому та права приватної власності зокрема;

– визначити ознаки інформаційного суспільства та їх вплив на трансформацію концепції права власності;

– охарактеризувати суб'єктів права приватної власності в інформаційному суспільстві з урахуванням їх особливостей;

– виявити вплив інформаційних технологій на виникнення новітніх об'єктів цивільних відносин та розглянути їх крізь призму концепції права власності;

– з'ясувати особливості підстав виникнення права власності в інформаційному суспільстві;

– визначити особливості змісту, здійснення та захисту права власності в інформаційному суспільстві;

– виявити специфіку права довірчої власності як особливого виду права власності;

– оцінити перспективи запровадження у цивілістичну доктрину концепції права віртуальної власності як особливого виду права власності;

– розробити науково-теоретичні пропозиції та практичні рекомендації у сфері правового регулювання відносин приватної власності в інформаційному суспільстві.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що складаються з приводу приватної власності в інформаційному суспільстві.

Предметом дослідження є право приватної власності в інформаційному суспільстві.

Методи дослідження обрані з урахуванням поставленої мети та завдань дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи складають загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Основним загальнонауковим

методом дослідження став діалектичний метод, який дозволив розглянути розвиток концепції права приватної власності у взаємозв'язку з політичними, економічними, соціальними процесами, що відбуваються у суспільстві, встановити сутність та зміст права приватної власності, елементи правовідносин власності на сучасному етапі розвитку суспільства, взаємозв'язок загального поняття права власності та його окремих різновидів (розділи 1, 2, 3, 4). Історико-правовий метод було використано для вивчення генезису, філософських засад та розвитку концепції права приватної власності, особливостей формування й становлення інформаційного суспільства, зміни підходів до правового регулювання окремих об'єктів права власності, становлення інституту довірчої власності (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.2, 4.1). Важливу роль у проведенні дослідження відіграв порівняльний метод, який дозволив провести порівняльний аналіз підходів зарубіжних законодавців до вирішення питань у сфері правового регулювання новітніх об'єктів цивільних відносин, що виникають у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, проаналізувати підходи до визначення змісту та окремих різновидів права власності (підрозділи 2.2, 3.2, 3.3, 4.1, 4.2). Метод системно-структурного аналізу дозволив розглянути поняття і сутність права приватної власності як елементу правової системи, проблеми суб'єктного складу правовідносин приватної власності, систему новітніх об'єктів цивільних відносин крізь призму концепції права власності, особливості різновидів права власності (підрозділи 1.2, 2.1, 2.2, 4.1, 4.2). Статистичний метод дозволив охарактеризувати етапи розвитку інформаційного суспільства на підставі статистичних даних щодо його ознак (підрозділ 1.3). Застосування догматичного методу надало можливість розглянути законодавчі дефініції, норми цивільного законодавства щодо поняття, змісту та здійснення права приватної власності, довірчої власності (підрозділи 1.2, 3.2, 4.1). Метод логічного аналізу було використано для встановлення змісту та спрямованості норм цивільного законодавства, які регулюють відносини приватної власності (розділи 1, 2, 3, 4). За допомогою формально-логічного методу було удосконалено визначення деяких категорій, які мають суттєве значення для формування сучасної концепції права приватної власності, зокрема, були запропоновані уточнення щодо змісту та здійснення права приватної власності, поняття довірчої власності (підрозділи 3.2, 4.1). Метод аналізу та синтезу у поєднанні з методом юридичної аналогії дозволили розглянути та з'ясувати сутність новітніх явищ, що виникли у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, такі, як криптовалюти, акаунти, штучний інтелект, смарт-контракти, віртуальна власність (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 4.2). Метод логічного аналізу у поєднанні з догматичним методом та методом прогнозування дозволили сформулювати висновки та пропозиції, що містяться у дисертаційному дослідженні (розділи 1, 2, 3, 4).

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців у сфері загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного, цивільного, інформаційного права та інших галузей системи права України, а також у сфері філософії, соціології, економіки.

Нормативно-правову основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, міжнародно-правові акти, акти цивільного законодавства України та деяких зарубіжних держав.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження становлять рішення Європейського суду з прав людини, Верховного Суду, місцевих судів загальної юрисдикції, судова практика іноземних держав (зокрема, США, Великобританії).

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем права приватної власності в інформаційному суспільстві. Наукова новизна одержаних результатів конкретизована у таких наукових положеннях:

уперше:

визначене поняття власницького інтересу як складової суб'єктивного права власності. Власницький інтерес як складову суб'єктивного права власності пропонується розуміти як прагнення особи зберегти чи поновити своє панування над майном у випадку втраченої можливості реалізації права власності;

запропоновано на сучасному етапі розвитку суспільства розрізняти поняття інформації та даних, які співвідносяться як загальне і конкретне. Інформацію як об'єкт цивільних відносин слід вважати обробленими даними, які в суб'єктивному сприйнятті крізь призму особистого досвіду та цінностей можуть перетворюватись на знання, що й визначає характерні властивості інформації як специфічного об'єкта цивільних правовідносин. Дані (цифрові дані) як окрема категорія є певною сукупністю символів, не призначених для обробки з метою перетворення на інформацію, що має здатність перетворюватись на знання. Такі дані є інформацією лише за формою, а не за змістом, внаслідок чого вони набувають специфічних властивостей, відмінних від властивостей інформації в її класичному розумінні. З урахуванням їх специфічних властивостей запропоновано вважати їх особливого роду безтілесними речами – цифровими речами або квазіречами;

визначено специфічні ознаки цифрових речей, до яких можна віднести наступні: 1) нематеріальність – цифрові речі не мають тілесної субстанції, відповідно, на відміну від матеріальних речей, не піддаються амортизації; 2) стійкість та визначеність – цифрові речі як сукупність даних мають стійкий незмінюваний характер, що надає їм властивостей індивідуально-визначеної речі; 3) економічна цінність – цифрові речі мають комерційну цінність, яка визначається попитом на них; 4) відчужуваність – цифрові речі можуть бути відділені від особи, яка їх передає, без можливості її тиражування, що визначає можливість розпорядження; 5) виключність – можливість контролю в певний момент часу лише однією особою (не беручи до уваги в цьому випадку провайдерів та операторів платформ, на яких розташовані такі об'єкти, оскільки останні хоч і в змозі в певних випадках контролювати цей об'єкт, однак роблять (чи принаймні повинні робити) це не для отримання користі, а з технічною метою). Отже, можна вважати, що стосовно цифрових речей можна здійснювати правоможність, аналогічну володінню матеріальними предметами – квазіволодіння;

6) неможливість або обмежена можливість копіювання – припускається, що цифрова річ існує в єдиному екземплярі, що має унікальні характеристики, при цьому неможливість дублювання визначається особливостями технологій, що застосовуються; 7) квазіабсолютний характер – найповніша влада стосовно таких речей зосереджена в руках їх власника, який може усувати від посягань на них усіх третіх осіб та створювати в рамках належного йому права власності більш вузькі права, як-от оренда, застава тощо. Однак тут слід враховувати наявність зобов'язального елементу в речовому праві стосовно таких об'єктів, який проявляється у відносинах користувачів з провайдерами; 8) можливість знищення – на відміну від інформації у класичному розумінні, цифрові речі можуть бути знищені;

з урахуванням світових підходів до правового регулювання обігу криптоактивів запропоновано при визначенні правових рамок для регулювання обігу криптоактивів (віртуальних активів) в Україні розрізняти різні види такого роду активів та передбачити спеціальний правовий режим для кожного з них. З метою визначення специфіки правового регулювання, пропонується виділяти такі види криптоактивів: 1) криптовалюти як такі (як загальна категорія криптовалют типу біткоїн, лайткоїн та інші); 2) токени як аналоги цінних паперів, які посвідчують певні права та мають зобов'язальну правову природу;

запропоновано для забезпечення правового регулювання криптовалют застосувати правову фікцію та визнати її цифровою річчю з огляду на її характеристики як особливого виду інформації (що є інформацією лише за формою, а не за змістом) та функцій, що вона виконує, а також наявності в ній економічної цінності та з урахуванням світових підходів до визначення її як цифрового втілення вартості;

визначено ознаки криптовалюти як об'єкту цивільних прав, до яких можна віднести наступні: 1) волатильність – на відміну від традиційної фіатної валюти, криптовалюти характеризуються високим ступенем коливань вартості, оскільки криптовалюта не має прив'язки до реальних факторів, а визначається лише попитом на неї; 2) алеаторний характер – для криптовалют властивий високий ступінь алеаторності, що випливає з першої ознаки, оскільки важко спрогнозувати чи буде інвестором отриманий високий прибуток, чи він понесе значні втрати; 3) криптографічність та децентралізованість – криптовалюта існує у вигляді криптографічно захищеного запису, що зберігається у розподіленому реєстрі, це гарантує умовну безпечність операцій з криптовалютами; 4) анонімність – володільці криптовалют мають можливість здійснювати транзакції без будь-якої ідентифікації з прив'язкою до реального суб'єкта. Однак ця ознака у найближчому майбутньому, очевидно, буде замінена вимогою ідентифікації користувачів з метою попередження використання криптовалют у злочинних цілях; 5) незабезпеченість – криптовалюти не забезпечуються та не гарантуються державами чи владними структурами, що позбавляє їх будь-яких гарантій; 6) приватність – криптовалюти можуть емітуватися приватними фізичними особами чи організаціями без встановлення жодних централізованих вимог та правил їх випуску; 7) особливості обігоздатності криптовалюти як формального

різновиду інформації полягають в тому, що на певний момент часу вона може бути у володінні та користуванні лише одного суб'єкта; 8) відчуження криптовалюти тягне її перехід від одного суб'єкта до іншого без можливості збереження її за суб'єктом, який її передає (оскільки цінність криптовалюти полягає не в її змісті, як у випадку зі звичайною інформацією, а одиниця криптовалюти не може бути відтворена);

встановлено, що з урахуванням світової практики визнання доменних імен майном та їх відповідності раніше визначеним ознакам цифрових речей, доменні імена можуть бути визнані особливим різновидом майна, а саме – цифровою річчю;

проаналізовано об'єкти права власності у сфері Інтернету речей, до яких на даному етапі можна віднести такий його компонент, як фізичні об'єкти, оснащені додатковими датчиками та сенсорами, що надають цим об'єктам (речам) можливості підключення до мережі або можливості взаємодії з іншими речами з використанням інших протоколів, і тим самим перетворюють звичайну фізичну річ на «розумну». З урахуванням такого розуміння об'єкту права власності у сфері Інтернету речей визначено необхідність: 1) відрізняти право власності на матеріальну річ та права інтелектуальної власності на програмне забезпечення, яке надає матеріальній речі специфічних властивостей, однак враховувати, що програмне забезпечення є невід'ємним компонентом матеріальної речі як елементу Інтернету речей, а тому передача речі, яка позиціонується виробником як «розумна», повинна відбуватися лише разом із програмним забезпеченням, яке визначає функціонал «розумної» речі; 2) з урахуванням наявності у складі Інтернету речей двох видів фізичних об'єктів – безпосередньо «розумних» речей та різноманітних девайсів (датчиків, мікропроцесорів, пристроїв переносу, збору даних, сенсорних пристроїв, виконавчих пристроїв, пристроїв загального призначення), які надають фізичним об'єктам можливостей бути елементами Інтернету речей, слід вважати такі пристрої складовими частинами речі у значенні ст. 187 ЦК України, тобто передавати такі елементи у власність у складі «розумної» речі без додаткового обговорення, оскільки відокремлення таких елементів від «розумної» речі перетворить її на звичайну річ, що призведе до її істотного знецінення;

визначено особливості захисту прав власників «розумних» речей, зокрема, запропоновано у випадках дистанційного втручання у діяльність «розумних» речей застосувати класичний негаторний позов згідно зі ст. 391 ЦК України, відповідно до якої власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном, оскільки віртуальне втручання у діяльність «розумних» речей, що має наслідком позбавлення власника можливостей використання речі відповідно до її призначення, є аналогічним фізичному втручанню у здійснення права власності;

проаналізовано правову природу акаунту в соціальній мережі та запропоновано розрізняти такі елементи в структурі акаунту, як ім'я користувача та пароль як спосіб авторизації користувача, інформацію, розміщену на сторінці користувача, листування, персональні дані, кожен з яких має специфічний

правовий режим. Одночасно запропоновано розглядати акаунт у цілому як різновид цифрового майна, складну квазіріч/цифрову річ, що складається з комплексу цифрових елементів, які загалом створюють окремий об'єкт;

запропоновано використання конструкції довірчої власності з метою забезпечення можливості визначення посмертної долі цифрового майна, з визначенням таких додаткових обов'язків довірчого власника цифрового майна, як обов'язок підпорядкування умовам користувацької угоди та заборона використання переданих йому прав для видавання себе за іншу особу;

запропоновано покласти відповідальність за технічні помилки у смарт-контракті на сторону, яка взяла на себе обов'язок підготувати смарт-контракт, з передбаченням для неї можливості звернутися з регресною вимогою до розробника програмного забезпечення. У випадку невиконання домовленості сторін внаслідок втручання третіх осіб у програмний код смарт-контракту, такі треті особи повинні відшкодовувати заподіяну невиконанням зобов'язання шкоду за принципами деліктної відповідальності;

внаслідок проведеного аналізу судової практики зарубіжних країн щодо користувацьких угод (Terms of Service), зроблено висновок про необхідність забезпечення захисту користувачів як слабкішої сторони контракту, що повинно супроводжуватись забороною дискримінаційних положень, таких, як безпідставне позбавлення доступу чи видалення акаунтів (позбавлення доступу до іншого віртуального майна), забороною зміни користувацьких угод в односторонньому порядку та закріпленням обов'язку володільців платформ передавати користувачеві оригінальну копію угоди, з умовами якої він погоджується, у будь-якій зручній для зберігання формі;

розроблено авторську концепцію права віртуальної власності, яке пропонується визначати як специфічний вид права власності, об'єктом якого є цифрові активи (цифрові дані/цифрові квазіречі, цифрове/віртуальне майно); виявлено специфіку права віртуальної власності, яка полягає в тому, що абсолютність характеру повноважень власника проявляється лише у відносинах із третіми особами, а отже, у праві віртуальної власності наявний зобов'язальний елемент (який проявляється у відносинах користувачів із провайдерами), тобто право віртуальної власності можна вважати речово-зобов'язальним за своєю правовою природою;

визначено специфіку змісту, здійснення та захисту права віртуальної власності як особливого різновиду права власності, яка зумовлена технічними особливостями й нематеріальністю віртуального майна та речово-зобов'язальною правовою природою права віртуальної власності;

вдосконалено:

науковий підхід до визначення поняття власності: обґрунтовано, що на сучасному етапі розвитку суспільства необхідно розглядати власність як стан належності людині активів, що мають певну економічну/мінову вартість (комерційну цінність);

науковий підхід до визначення поняття «право власності»: обґрунтовано доцільність вилучення із сучасної легальної дефініції права власності

формулювань «за своєю волею» та «незалежно від волі інших осіб» та визначення права власності як найбільш повного панування над річчю (майном), за умови, що це не суперечить закону та правам третіх осіб;

перелік ознак права власності, а саме, доведено, що в інформаційному суспільстві право власності має такі ознаки: найповніша влада власника щодо належного йому майна; об'єктом права власності є майно, в тому числі майнові права (безтілесні речі); абсолютний (або квазіабсолютний) характер; слідування права за майном; еластичність;

науковий підхід до визначення змісту права власності: запропоновано не визначати зміст права власності через «тріаду правоможностей» власника, що сприятиме становленню та розвитку особливих видів права власності sui generis, та з цією метою закріпити таке визначення змісту права власності: «Власник є вільним вчиняти щодо належного йому майна все, що не заборонено законом та не суперечить правам третіх осіб»;

законодавчі положення щодо здійснення права власності: обґрунтовано доцільність перегляду положень ст. 319 ЦК України та за наслідками такого перегляду об'єднати положення про зміст та здійснення права власності у новій редакції ст. 317 ЦК України. З цією метою пропонується ст. 319 ЦК України виключити, а ст. 317 ЦК України під назвою «Зміст та здійснення права власності» викласти у такій редакції:

«Стаття 317. Зміст та здійснення права власності

1. Власник є вільним вчиняти щодо належного йому майна все, що не заборонено законом та не суперечить правам третіх осіб.

2. Усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав.

3. Забороняється втручання у здійснення власником права власності. Діяльність власника може бути обмежена чи припинена або власника може бути зобов'язано допустити до користування його майном інших осіб лише у випадках і в порядку, встановлених законом»;

термінологію, що використовується у правовому регулюванні обігу віртуальних активів: запропоновано розрізняти поняття криптоактивів, які охоплюють криптовалюти та токени, поряд з якими слід виділяти цифрові споживчі активи або так звані utility-токени, які по суті є цифровим відображенням програм накопичення бонусів або винагород для споживачів, що надають можливості доступу до певного продукту чи послуги, але не підлягають обміну на фіатні гроші (різноманітні електронні мілі, бонусні бали тощо), та інше віртуальне (цифрове) майно (внутрішньоігрові предмети, доменні імена, акаунти тощо);

визначення поняття майнових прав: з урахуванням практики ЄСПЛ запропоновано визначати майнові права як активи, в тому числі право вимоги, що мають економічну цінність та щодо яких особа може стверджувати, що має принаймні законні очікування стосовно ефективного здійснення свого права власності, які можуть базуватися на положеннях закону, договору або судовому рішенні;

легальне визначення поняття довірчої власності: з урахуванням положень DCFR запропоновано визначати довірчу власність як правовідносини, в яких одна

сторона (установник довірчої власності/фідуції) передає певне майно (фідуціарне майно/фідуціарний фонд) іншій стороні (довірчому власнику/фідуціарію) у власність, а довірчий власник/фідуціарій зобов'язується здійснювати дії, необхідні для ефективного управління цим майном відповідно до закону та умов, що регулюють ці правовідносини (умов довірчої власності/фідуції) на користь вигодонабувача або для досягнення суспільно корисних цілей;

дістало подальшого розвитку:

теза про відмінності доменного імені та об'єктів права інтелектуальної власності. Визначено ознаки, які надають специфіки доменним іменам, а саме: 1) доменні імена не можуть одночасно використовуватись необмеженим колом осіб – цінність доменного імені полягає в тому, що воно належить конкретно визначеному суб'єкту, який контролює його в певний момент часу та отримує користь від його використання; 2) доменне ім'я не може бути передане шляхом відтворення – воно існує у вигляді унікальної комбінації символів і не припускає можливості його дублювання, що наближає його за ознаками до індивідуально-визначеної речі; 3) доменні імена мають екстериторіальний характер, тобто не обмежені визначеною територією;

теза про допустимість визнання персональних та індустріальних даних об'єктами цивільного обігу: встановлено, що персональні дані поступово втрачають ознаку невіддільності від фізичної особи та можуть бути визнані об'єктом цивільного обігу, зокрема, персональні дані можуть бути перетворені на індустріальні дані шляхом їх анонімізації, псевдонімізації та інших способів обробки даних, завдяки яким стирається зв'язок між даними та особою, та у такому вигляді бути об'єктами права власності;

науковий підхід, відповідно до якого необхідно розрізняти поняття смарт-контракту як технічного явища (комп'ютерної програми) та юридичного, на підставі чого запропоновано ввести у правове поле одночасно два терміни, які дозволять розрізняти різні моделі використання смарт-контрактів, а саме: 1) використовувати поняття «програмний код» або «код контракту» у випадку, якщо смарт-контракт не замінює угоди, а лише автоматизує виконання; 2) використовувати термін «юридичний смарт-контракт» у випадку, якщо у смарт-контракті повністю прописані умови угоди таким чином, що він може її замінити повністю або частково. Юридичний смарт-контракт пропонується вважати аналогом письмової форми правочину, різновидом електронного правочину або правочином у цифровій формі;

пропозиція уточнити положення ЦК України щодо суб'єктів та об'єктів забезпечувальної довірчої власності, а саме: 1) з метою обмеження використання довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань, принаймні на початковому етапі її існування, лише сферою підприємницької діяльності, закріпити, що довірчим засновником може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності, а довірчим власником – лише фінансова установа, що має відповідну ліцензію на надання фінансових послуг; 2) з метою забезпечення можливості управляти майном на свою користь у рахунок погашення боргу та з урахуванням зарубіжного досвіду, чітко визначити можливість призначення бенефіціаріем

за договором про встановлення довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань кредитора, тобто самого довірчого власника; 3) з метою забезпечення належного обліку майна, що передається у забезпечувальну довірчу власність, закріпити вимоги, яким воно має відповідати, а саме, що це має бути індивідуально визначене, неспоживане майно, яке може бути відокремлене як від майна довірчого власника, так і від майна установника довірчої власності;

теза про необхідність кваліфікації майнінгу як виду підприємницької діяльності: на підставі аналізу досвіду іноземних країн, запропоновано визнати майнінг видом підприємницької діяльності в Україні, що відповідатиме світовій практиці правового регулювання майнінгу та спрощує підхід до вирішення питання про оподаткування цієї діяльності;

визначення переліку обов'язків довірчого власника, а саме, з урахуванням положень DCFR, запропоновано доповнити існуючий перелік обов'язків довірчого власника наступними: 1) обов'язком відокремлення майна, що передається в довірчу власність; 2) обов'язком управляти переданим йому майном, за загальним правилом, як «у розумній мірі компетентна та дбайлива особа», а у випадку, якщо довірчий власник здійснює професійне управління, з такими дбайливістю та професіоналізмом, «які очікуються від представника відповідної професії»; 3) обов'язком інвестувати, згідно з яким довірчий власник повинен розпоряджатися активами, які не приносять прибутку та інвестувати отримані від цього кошти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні теоретичні положення дисертації є внеском у розвиток правового регулювання відносин приватної власності в інформаційному суспільстві та можуть бути використані у: науково-дослідній сфері – при подальшому дослідженні теоретичних та практичних проблем правового регулювання відносин приватної власності в умовах становлення інформаційного суспільства (Акт про впровадження результатів дисертації у навчальну та науково-дослідну діяльність Національного університету «Одеська юридична академія»); правотворчій діяльності – при розробці проектів законів про внесення змін та доповнень до актів чинного цивільного законодавства з метою вдосконалення правового регулювання відносин власності в умовах розвитку інформаційних технологій та цифровізації (Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у законотворчу діяльність, Лист щодо використання матеріалів дисертаційного дослідження у діяльності Міністерства цифрової трансформації України); правозастосовній діяльності – у практиці органів юстиції та суду (Акти про використання матеріалів дисертаційного дослідження в практичній діяльності Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції, судів); навчальному процесі – при підготовці підручників, навчальних посібників з курсу «Цивільне право», спецкурсів із проблем регулювання відносин власності («Цивільно-правовий захист права власності») та відносин в ІТ-сфері («ІТ-право та інформаційна безпека», «ІТ-право та проблеми соціального управління», «Правові основи ІТ-бізнесу» та ін.).

Особистий внесок здобувачки. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, теоретичні положення, висновки та пропозиції, сформульовані у дисертації, отримані авторкою самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок дисертантки полягає у: визначенні особливостей комерційних операцій щодо спортивних споруд, здійснення права власності на спортивні споруди; визначенні концепту, структури та елементів веб-сайту, його співвідношення із доменним іменем, відповідальності за контент веб-сайту; дослідженні інституту фідуції у римському приватному праві та сучасному українському законодавстві, визначенні специфіки української моделі довірчої власності; визначенні концепту, елементів, системи правових проблем, особливостей захисту персональних даних та відповідальності за шкоду у сфері Інтернету речей; аналізі можливості штучного інтелекту виступати суб'єктом права власності; дослідженні становлення інституту довірчої власності та довірчого управління, аналізі теоретичних та законодавчих аспектів довірчого управління майном у пострадянських країнах, встановленні особливостей фідуції у країнах континентального права.

Наукові ідеї та висновки, що належать співавторам опублікованих наукових праць, у дисертації не використовувались.

Апробація матеріалів дисертації. Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» та на засіданні Південного регіонального центру НАПрН України. Основні положення дисертації були апробовані на 65 наукових заходах, зокрема: Міжнар. наук.-практ. конф. «Римське право і сучасність» (м. Одеса, 28 травня 2011 р.); Міжнар. наук-практ. конф. «Stiinta juridica universitara in contextul promovarii valorilor europene: conferinta stiintifica teoretico-practica internationala» (Chisinau, 15-16 octombrie 2012); Міжнар. наук.-практ. конф. «Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку» (м. Запоріжжя, 25-26 січня 2013 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства» (м. Донецьк, 17-18 серпня 2013 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми реформування системи законодавства України» (м. Запоріжжя, 28 лютого-1 березня 2014 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Вплив юридичної науки на розвиток міжнародного та національного законодавства» (м. Харків, 21-22 березня 2014 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України» (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.); Круглому столі «Від засад римського права до принципів приватного права ЄС» (м. Одеса, 29 травня 2015 р.); Міжнар. інтернет-конф. «Досвід правових реформ України та Республіки Молдова на шляху до євроінтеграції» (м. Одеса, 28 березня 2016 р.); Круглому столі «Актуальні проблеми захисту права власності» (м. Одеса, 17 червня 2016 р.); Наук.-практ. конф. «Інтернет-речей: проблеми правового регулювання та впровадження» (м. Київ, 24 жовтня 2017 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні» (м. Львів, 17 листопада 2017 р.); Наук.-практ. конф., присвяч. 96-річниці з дня народження проф. В П. Маслова «Актуальні проблеми

приватного права», (м. Харків, 14 лютого 2018 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення» (м. Дніпро, 30-31 березня 2018 р.); Наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті О. А. Пушкіна «Проблеми цивільного права та процесу» (м. Харків, 25 травня 2018 р.); ІІ Наук.-практ. конф. «Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження» (м. Київ, 29 листопада 2018 р.); ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. «ІТ-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні» (м. Львів, 7 грудня 2018 р.); Всеукр. наук.-практ. конф. «Проблеми цивільно-правового захисту прав власників у сучасних умовах інтеграційного розвитку України» (м. Одеса, 7 грудня 2018 р.); Наук.-практ. конф. «Модернізація цивільно-правової відповідальності» (м. Київ, 19 жовтня 2019 р.); Всеукр. круглому столі «Цивілістика в інформаційному суспільстві» (м. Одеса, 17 травня 2019 р.); Київських правових читаннях «Речове право: пріоритети та перспективи» (м. Київ, 22 березня 2019 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри» (м. Суми, 25 квітня 2019 р.); Міжнар. наук. конф. «ECHR`s Jurisprudence in Digital Era» (м. Одеса, 31травня 2019 р. – 1 червня 2019 р.); ІІІ Наук.-практ. конф. «Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження» (м. Київ, 21 листопада 2019 р.); Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. «Актуальні проблеми інформаційного права в умовах глобалізації» (м. Черкаси, 28 листопада 2019 р.); Всеукр. круглому столі «Інформаційні технології в умовах оновлення цивільного законодавства» (м. Одеса, 13 червня 2020 р.); Матвеєвських цивілістичних читаннях «Траст і трастоподібні конструкції: глобалізація та перспективи» (м. Київ, 6 листопада 2020 р.); Наук.-практ. конф. «ІТ право: проблеми та перспективи розвитку в Україні» (м. Одеса, 27 листопада 2020 р.); IV Всеукр. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права» (м. Львів, 12 листопада 2020 р.); IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні проблеми юриспруденції: теоретичний та практичний виміри» (м. Суми, 22 квітня 2021 р.); Наук.-практ. конф., присвяч. 96-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна «Проблеми цивільного права та процесу» (м. Харків, 21 травня 2021 р.) та інших.

Публікації. Основні теоретичні та практичні висновки, положення та пропозиції дисертаційного дослідження викладені в 133 публікаціях, у тому числі, одноособовій монографії «Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика», 34 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, 10 наукових статтях, опублікованих у зарубіжних періодичних виданнях, зокрема, 9 статтях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, а також 65 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, засіданнях круглих столів.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, 4 розділів, які містять 10 підрозділів (з яких два поділені на пункти), висновків, списку використаних джерел (697 найменувань), додатків. Загальний обсяг дисертації становить 516 сторінок, з яких основний зміст – 407 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, висвітлюються наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувачки, апробація результатів дослідження, зазначаються публікації, структура та обсяг дисертації.

Перший розділ «Генезис та юридична природа права приватної власності» складається з трьох підрозділів, в яких визначаються особливості формування концепції права приватної власності та його філософські засади, поняття та ознаки права приватної власності, аналізується вплив інформаційного суспільства на трансформацію правовідносин приватної власності.

У ***підрозділі 1.1. «Формування концепції права приватної власності. Філософські засади права приватної власності»*** проведено історико-філософський аналіз, який дозволив виявити беззаперечну важливість приватної власності у розвитку людства та особистості, що визнавалося в усі часи, крім радянського періоду. Передумови розвитку концепції приватної власності були закладені ще у римському праві, а її становлення пов'язують із роботами філософів доби Відродження (Т. Гоббс, Дж. Харрінгтон, Дж. Локк, І. Бентам), коли формується розуміння права приватної власності як природного права людини. Протягом усієї історії розвитку людства філософська думка визнавала необхідність приватної власності, насамперед, для розвитку особистості. Ще з часів філософів епохи Відродження підкреслюється значення приватної власності для забезпечення незалежності людини від держави, свободи особистості. Саме ці ідеї є керівними для розвитку громадянського суспільства, що сьогодні є вкрай важливим, адже основою громадянського суспільства є вільні та незалежні громадяни. Своєю чергою таку свободу особистості може забезпечити лише приватна власність. Тож приватна власність є наріжним каменем у розбудові громадянського суспільства та правової держави. Абсолютний характер приватної власності може бути обмежений лише у виняткових випадках, коли втручання держави у справи індивідуума обумовлена дійсно важливими інтересами суспільства.

У ***підрозділі 1.2. «Поняття та ознаки права приватної власності на сучасному етапі»*** зроблено висновок, що аналіз ознак публічної власності крізь призму рис приватного права дозволяє стверджувати, що публічна власність виходить за межі цивільно-правового регулювання, а отже, принаймні виходячи з цивілістичних позицій, розрізнення публічної та приватної власності втрачає своє значення. Встановлено, що сучасне визначення поняття власності, сформоване в умовах індустріального суспільства, потребує перегляду в умовах розвитку суспільства інформаційного, в якому визначення власності через категорію «присвоєння матеріальних речей» не відповідає реаліям. Пропонується модифікувати класичний підхід до визначення поняття «власність» з урахуванням категорії «активи», яка отримала поширення у практиці ЄСПЛ. Визначено недоліки сучасної легальної дефініції права власності. Зокрема, зайвою видається

вказівка на здійснення цього права «за своєю волею», яка, очевидно, була обумовлена бажанням наголосити на свободі власника від зовнішнього впливу держави, якого він зазнавав за радянських часів. Другим недоліком сучасної дефініції права власності є формулювання «незалежно від волі інших осіб», що може сприйматися двояко і наводити на думку про неможливість обмеження права власності, тоді як, незважаючи на свій абсолютний характер, воно існує в межах, обумовлених інтересами суспільства та правами третіх осіб. З метою кращого розуміння сутності права власності, розроблено категорію «власницького інтересу», який пропонується визначати як складову суб'єктивного права власності, що полягає у прагненні особи зберегти чи поновити своє панування над майном у випадку втрати можливості реалізації права власності. Визначено ознаки права власності, що воно набуває в інформаційному суспільстві.

У ***підрозділі 1.3. «Інформаційне суспільство як чинник трансформації правовідносин приватної власності»*** зроблено висновок, що з урахуванням таких ознак, як вибуховий розвиток інформаційних технологій, надзвичайна роль та відкритий доступ до інформації, інтенсивна автоматизація й роботизація всіх сфер і галузей виробництва та управління, розширення сфер, де надаються інформаційні послуги, є всі підстави стверджувати, що сучасне суспільство можна вважати інформаційним. В умовах інформаційного суспільства підходи до правового регулювання відносин, у тому числі відносин власності, вимагають переосмислення. Концепція права власності має врахувати наявність новітніх явищ, як-от Інтернет речей, штучний інтелект та роботи, доменні імена, смарт-контракти та інші, які змінюють уяву про традиційну концепцію права власності. Оскільки для інформаційного суспільства характерним є переміщення інтересів індивідів у віртуальний світ, і дедалі частіше відбувається взаємодія людей із симуляціями та віртуальними об'єктами, одним з найактуальніших питань сьогодення є питання про так звану віртуальну власність. Глобалізаційні процеси, що відбуваються в інформаційному суспільстві потребують врахування міжнародних підходів до питань змісту, здійснення та захисту права приватної власності.

Другий розділ «Проблематика суб'єктів та об'єктів правовідносин приватної власності в інформаційному суспільстві» присвячено визначенню специфіки суб'єктів та об'єктів правовідносин приватної власності в умовах розвитку інформаційних технологій.

У ***підрозділі 2.1. «Суб'єкти правовідносин приватної власності в інформаційному суспільстві»*** розглянуто можливість функціонування повністю віртуальної юридичної особи, що може бути досягнуто шляхом розроблення спеціального порядку реєстрації віртуальних юридичних осіб зі створенням відповідного реєстру, та проаналізовано проблематику правосуб'єктності штучного інтелекту. Зроблено висновок, що станом на сьогодні штучний інтелект не визнається суб'єктом правовідносин, а виступає їх об'єктом. Якщо на перших етапах розвитку систем штучного інтелекту європейський законодавець активно обговорював можливості визначення його правового статусу, останнім часом вектор правового регулювання у сфері штучного інтелекту зміщений

на особливості правового регулювання відносин з використанням штучного інтелекту, де останній виступає як об'єкт. Тим не менш, у разі прийняття за основу позицію про можливість визнання певних прав за деякими типами систем штучного інтелекту, при вирішенні питання щодо майнових прав такого типу роботів видається доцільним застосування конструкції довірчої власності, що забезпечить цільовий характер переданого майна. Наділення штучного інтелекту майном на праві довірчої власності дозволить залишити можливість контролювати використання ним майна та обмежити розмір відповідальності за його дії переданим майном. Доцільно також передбачити формування за рахунок цього майна страхового фонду на випадок заподіяння шкоди третім особам.

Підрозділ 2.2. «Погляд на новітні об'єкти цивільних відносин крізь призму концепції права власності» складається з шести пунктів, перший з яких присвячений визначенню загальних тенденцій впливу інформаційних технологій на виникнення нових об'єктів цивільних відносин, а наступні п'ять – особливостям правового регулювання новітніх об'єктів цивільних відносин.

У ***пункті 2.2.1. «Вплив розвитку інформаційних технологій на виникнення нових об'єктів цивільних прав»*** доведено необхідність на сучасному етапі розвитку знань розрізняти категорії «інформація» та «дані». Інформацію слід розуміти як оброблені дані, що в суб'єктивному сприйнятті крізь призму особистого досвіду та цінностей можуть перетворюватись на знання. Це і визначає характерні властивості інформації як специфічного об'єкта цивільних правовідносин, а саме: моральне старіння, можливість необмеженого тиражування, різноманітність форм фіксації (трансформованість), неможливість знищення, неможливість відділення від особи, яка її передає (фізична невідчужуваність), масовість, універсальність, невичерпність тощо. Водночас не будь-які дані підлягають обробці з метою перетворення на інформацію, що має здатність перетворитись на знання. Так звані цифрові дані є сукупністю символів, які не призначені для обробки і перетворення на знання. Внаслідок цього такі дані, будучи інформацією лише за формою, а не за змістом, набувають специфічних властивостей. Для них не є характерними ті ознаки, які властиві інформації в її класичному розумінні. Вони не піддаються моральному старінню, не можуть необмежено поширюватись, що зумовлено специфікою технологій, можуть бути знищені, носять вичерпний характер, можуть бути відділені від особи, яка їх передає. Тобто такого роду даними можна розпоряджатися аналогічно тому, як відбувається розпорядження матеріальними речами.

З урахуванням властивостей цифрових даних, вони можуть бути визнані особливого роду безтілесними речами – цифровими речами або квазіречами, які мають свої специфічні ознаки, відмінні від ознак класичної категорії інформації як об'єкта цивільних відносин.

У ***пункті 2.2.2. «Криптовалюта»*** досліджено особливості правового регулювання обігу криптовалют у різних країнах світу. Визначено загальну тенденцію на сучасному етапі правового регулювання обігу криптовалют зосереджувати увагу на проблемах ліцензування діяльності криптовалютних

бірж, ідентифікації їх користувачів, оподаткуванні, а також протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму.

За результатами проведеного аналізу встановлено, що як в європейському уніфікованому підході до регулювання обігу криптоактивів, так і в рамках їх правового регулювання в окремих європейських країнах та американських штатах, пропонується класифікація криптоактивів та поділ їх на декілька категорій у залежності від тих функцій, які вони виконують. З урахуванням іноземного досвіду, пропонується при визначенні правових рамок для регулювання обігу криптоактивів (віртуальних активів) в Україні враховувати існування різних видів такого роду активів та передбачити спеціальний правовий режим для кожного з них. Стосовно правової природи криптовалюти зроблено висновок, що остання є різновидом майна, задля забезпечення правового регулювання якого пропонується застосування правової фікції та визнання його цифровою річчю з огляду на характеристики криптовалюти як особливого виду інформації (що є інформацією лише за формою, а не за змістом) та функцій, що вона виконує, а також наявності в ній економічної цінності та з урахуванням світових підходів до визначення її як цифрового втілення вартості.

У ***пункті 2.2.3. «Доменні імена»*** проведено розмежування доменних імен та об'єктів права інтелектуальної власності. Визначено ознаки, які надають специфіки доменним іменам та відрізняють їх від об'єктів права інтелектуальної власності. Відзначено тенденцію розуміти права на доменні імена як майнові права, що можуть бути об'єктами права власності. Так, у практиці ЄСПЛ виключне право використання спірного домену було визнано майном на тій підставі, що має економічну цінність. Разом із тим, у світі складається тенденція самі доменні імена розуміти як особливе нематеріальне майно. Видається, що з урахуванням раніше визначених ознак цифрових речей, яким відповідає також і доменне ім'я, та до яких можна віднести: нематеріальність; стійкість та визначеність; економічну цінність; відчужуваність; виключність; неможливість або обмежену можливість копіювання; абсолютний характер; можливість знищення, є підстави стверджувати, що доменні імена можуть бути визнані особливим різновидом майна, а саме – цифровим майном, цифровою річчю. У такому випадку вимога про захист прав на доменні імена шляхом перереєстрації доменного імені на особу позивача або передачі його позивачу може вважатися квазівіндикацією, оскільки доменні імена можуть бути дорівняні до індивідуально-визначених речей (цифрових), які витребовуються з чужого незаконного володіння.

У ***пункті 2.2.4. «Інтернет речей»*** встановлено, що у складі Інтернету речей можна виділити два види фізичних об'єктів – безпосередньо «розумні» речі та різноманітні девайси (датчики, мікропроцесори, пристрої переносу, збору даних, сенсорні пристрої, виконавчі пристрої, пристрої загального призначення), які надають фізичним об'єктам можливостей бути елементами Інтернету речей. Об'єктами права власності у сфері Інтернету речей стають фізичні об'єкті, оснащені додатковими датчиками та сенсорами, що надають цим об'єктам (речам) можливості підключення до мережі або можливості взаємодії з іншими

речами з використанням інших протоколів і тим самим перетворюють звичайну фізичну річ на «розумну». Датчики та вбудовані пристрої повинні розглядатися як складові частини речі у значенні ст. 187 ЦК України, тобто такі елементи передаються у власність у складі «розумної» речі без додаткового обговорення, оскільки відокремлення таких елементів від «розумної» речі перетворить її на звичайну річ, що призведе до її істотного знецінення. Крім того, річ, яка позиціонується виробником як «розумна», повинна передаватися лише разом із програмним забезпеченням, яке визначає функціонал «розумної» речі.

З метою забезпечення правового регулювання відносин власності щодо речей, які є елементами Інтернету речей, важливо здійснити їх класифікацію, оскільки з урахуванням різноманітності сфер, у яких використовується Інтернет речей, усі речі, що є його елементами, не можуть бути охоплені одним правовим режимом. Класифікація пристроїв, підключених до Інтернету речей, може бути здійснена залежно від оборотоздатності, від сфери застосування, від рівня оснащеності розумної речі тощо.

У ***пункті 2.2.5. «Персональні та індустріальні дані»*** встановлено, що станом на сьогодні ані персональні, ані індустріальні дані не визначаються як об'єкти права власності на нормативному рівні. Однак дедалі більше обговорюються перспективи вирішення проблеми визначення правового режиму даних саме шляхом визнання їх об'єктами права власності. Очевидних перепон для визнання даних об'єктами права власності не містить ані континентальне, ані англо-американське право. Тож не можна заперечувати можливість поширення правового режиму власності на дані лише тому, що вони мають нематеріальну природу. Звичайно, у випадку поширення на дані режиму права власності постає багато питань, зокрема, щодо особливостей «відділення» даних від особи без порушення її права на приватність. Забезпечити це можливо шляхом анонімізації, псевдонімізації та інших способів обробки даних, завдяки яким стирається зв'язок між даними та особою. З урахуванням необхідності захисту приватності особи, перспективи визнання права власності на індустріальні дані є більш вірогідними (оскільки такі дані не пов'язані тісно з особою), однак і персональні дані також можуть бути визнані об'єктами права власності, про що свідчить, зокрема, нещодавно прийнята Директива (ЄС) 219/770, яка фактично визнає факт обміну персональних даних на цифровий контент та цифрові послуги.

У ***пункті 2.2.6. «Акаунти у соціальних мережах»*** визначено елементи облікового запису: ім'я користувача та пароль як спосіб авторизації користувача, інформацію, розміщену на сторінці користувача (контент), листування, персональні дані тощо, кожен з яких має свій специфічний правовий режим. У той же час, оскільки акаунти набувають все більшої економічної цінності, з метою їх введення у цивільний обіг, пропонується розглядати акаунт як різновид цифрового майна, складну квазіріч/цифрову річ, що складається з комплексу цифрових елементів, які загалом створюють окремий об'єкт. Той факт, що акаунт у соціальній мережі може вважатися різновидом майна, підтверджується західною судовою практикою: так, у США суд з питань банкрутства визначив, що бізнес-акаунти дорівнюються майновим правам у майновій масі банкруту.

Тим не менш, допоки правова природа акаунту буде остаточно визначена, пропонується при передачі акаунту іншій особі вказувати в договорі конкретний перелік елементів, які підлягають передачі (оскільки не всі вони станом на сьогодні можуть бути передані у складі акаунту, зокрема, персональні дані поки що не мають статусу об'єкту, який може бути відчужений).

Розглянуто проблеми бізнес-акаунтів та визначення посмертної долі акаунтів. Зроблено висновок, що для запобігання спорів між працівниками та власниками компаній щодо бізнес-акаунтів доцільно відразу розробляти політику компанії щодо соціальних мереж із передбаченням усіх можливих наслідків, пов'язаних з правами на акаунти. Щодо проблеми успадкування акаунтів проаналізовано практику США, на підставі чого зроблено висновок про доцільність забезпечення фідуціарного доступу до цифрових активів, що в Україні може бути досягнуто шляхом звернення до інституту довірчої власності.

Виявлено тенденцію до нівелювання судами положень користувацьких угод, що забороняють санкціонувати доступ до акаунтів або надають постачальникам послуг змогу розпоряджатися акаунтами користувачів, що свідчить про потенційну можливість введення акаунтів у цивільний обіг.

Розділ 3 «Особливості набуття, здійснення та захисту права приватної власності в інформаційному суспільстві» складається з трьох підрозділів та присвячений визначенню специфіки підстав виникнення права приватної власності, особливостей змісту та здійснення права приватної власності на сучасному етапі розвитку суспільства та аналізу підходів до захисту права приватної власності у практиці Європейського суду з прав людини.

У ***підрозділі 3.1. «Підстави набуття права приватної власності в інформаційному суспільстві»*** особливу увагу приділено проблемам правового регулювання смарт-контрактів як похідної підстави виникнення права власності та користувацької угоди (Terms of Service) як потенційної підстави виникнення права віртуальної власності.

Доведено необхідність розрізняти поняття смарт-контракту як технічного та юридичного явища, задля чого пропонується ввести у правове поле одночасно два терміни, які дозволять розрізняти різні моделі використання смарт-контрактів: якщо смарт-контракт не замінює угоди, а лише автоматизує виконання, доцільно вести мову про «програмний код» або «код контракту»; якщо ж у смарт-контракті повністю прописані умови угоди таким чином, що він може її замінити повністю або частково, доцільно використовувати термін «юридичний смарт-контракт». Останній за своєю правовою природою може розглядатись як аналог письмової форми правочину, різновид електронного правочину або правочин у цифровій формі. Для вирішення проблеми відповідальності за порушення смарт-контрактів, викликані технічними помилками, пропонується покласти відповідальність за технічні помилки у смарт-контракті на сторону, яка взяла на себе обов'язок підготувати смарт-контракт, надавши їй при цьому право вимагати відшкодування заподіяних невиконанням такого контракту збитків від розробника програмного забезпечення. Завдяки специфіці смарт-контрактів, відповідальність за їх порушення може бути покладена на третю особу, яка втрутилася у програмний

код, що призвело до неналежного виконання зобов'язання. Така відповідальність буде реалізовуватись у рамках норм деліктного права.

Аналіз проблематики користувацьких угод (Terms of Service) виявив, що особливо важливим недоліком користувацьких угод з точки зору прав на віртуальне майно є той факт, що розробники платформ часто залишають за собою право видалити акаунт користувача без будь-яких пояснень, попереджень та можливостей оскарження їх рішень. Така ситуація може розглядатись як зловживання компаніями належними їм правами. У випадку закріплення концепції віртуальної власності і можливостей виникнення права віртуальної власності з користувацьких угод, такі угоди мають бути детально переглянуті з метою забезпечення збалансованості інтересів розробників/володільців платформ та користувачів.

У ***підрозділі 3.2. «Зміст та здійснення права приватної власності в інформаційному суспільстві»*** підкреслено необхідність використання складноструктурної моделі права власності для пояснення деяких цивільно-правових конструкцій. Проаналізовано дискусію щодо зведення змісту права власності до «тріади правоможностей» власника. Зроблено висновок, що «тріада правоможностей» має настільки потужну й тривалу традицію існування в законодавстві та теорії права, що відмова від неї сприймається як справжня революція, проведення якої, можливо, є завчасним. Однак у світлі процесів, що відбуваються в інформаційному суспільстві, зі зміщенням акцентів у нематеріальну площину, зміст права власності в окремих випадках набуває певної специфіки. Тому, не руйнуючи усталеної традиційної концепції права власності, видається необхідним враховувати можливість варіацій змісту права власності для його окремих видів. З урахуванням цих міркувань запропоновано модифікувати законодавче визначення змісту права власності, уникнувши його визначення через тріаду правоможностей, що сприятиме становленню та розвитку особливих видів права власності sui generis.

У підрозділі також проаналізовано чинні положення цивільного законодавства щодо здійснення права власності. На підставі проведеного аналізу запропоновано зміни до чинного законодавства щодо здійснення права власності, зокрема, шляхом уникнення його зведення до можливостей володіти, користуватися та розпоряджатися майном.

У ***підрозділі 3.3. «Захист права приватної власності у практиці Європейського суду з прав людини»*** проаналізовано поняття «легітимного (законного) очікування», яке широко використовується у практиці ЄСПЛ та дозволяє поширити положення про захист права власності на безліч суб'єктивних прав, які не охоплюються поняттям «майно» у його класичному розумінні і навіть не існують на момент звернення за захистом, але заявник має достатньо ґрунтовні підстави очікувати їх виникнення, такі, як закон, усталена судова практика, умови укладеного договору.

З урахуванням розуміння майна у практиці ЄСПЛ та концепції легітимних очікувань запропоновано модифікувати підхід до визначення поняття майнового права у законодавстві України. Під майновим правом необхідно розуміти активи,

у тому числі право вимоги, що мають економічну цінність та щодо яких особа може стверджувати, що має принаймні законні очікування стосовно ефективного здійснення свого права власності. Такі законні очікування можуть базуватися на положеннях закону, договору або судовому рішенні.

В ході аналізу умов, за яких допускається втручання держави у мирне володіння майном, особливу увагу у підрозділі приділено поняттю «суспільний інтерес». Визначено, що для втручання у мирне володіння важливим є не лише наявність суспільного інтересу, але й дотримання «справедливого балансу» між вимогами загального інтересу суспільства та умовами захисту основних прав людини. Важливим елементом дотримання «справедливого балансу» при втручанні в право на мирне володіння майном є надання справедливої та обґрунтованої компенсації.

Розділ 4 «Довірча та віртуальна власність як особливі види права власності» присвячено розробці напрямів вдосконалення правового регулювання відносин довірчої власності як особливого виду права власності та визначенню перспектив визнання особливим різновидом права власності права віртуальної власності зі встановленням його специфіки.

Підрозділ 4.1. «Довірча власність в українському законодавстві як прояв глобалізаційних процесів, що відбуваються в інформаційному суспільстві» включає три пункти, які присвячені, відповідно, визначенню специфіки української моделі довірчої власності, проблемам у сфері забезпечувальної довірчої власності та перспективам вдосконалення правил регулювання довірчої власності з урахуванням положень Модельних правил європейського приватного права (DCFR).

У ***пункті 4.1.1. «Специфіка української довірчої власності як різновиду фідуції та особливості її правового регулювання»*** визначено, що в українське законодавство була запроваджена континентальна модель довірчої власності, яка відрізняється від класичного англо-американського інституту трасту тим, що при встановленні фідуції право власності не набуває дуального характеру. При встановленні фідуції довірчий власник є по суті sui generis власником, що є головною відмінністю фідуції від трасту. Крім того, фідуція, на відміну від трасту, повинна відповідати численним формальним вимогам. Формалізм фідуції проявляється як у необхідності укладання договору про встановлення фідуції у визначеній формі та його реєстрації у державних реєстрах, так і у визначенні доволі суворих вимог щодо статусу довірчого власника. Якщо у країнах загального права довірчим власником може бути практично будь-яка особа без обмежень, то законодавством країн цивільного права встановлюються істотні обмеження щодо статусу довірчого власника, спрямовані на попередження використання фідуції з метою відмивання грошей та ухилення від податків. Хоча в Україні вимоги до статусу довірчого власника є менш суворими порівняно із законодавствами інших країн континентального права, зокрема, Франції та Румунії, де чітко визначено вузький перелік осіб, які можуть бути довірчими власниками.

Пункт 4.1.2. «Забезпечувальна довірча власність» містить пропозиції щодо удосконалення законодавчих положень про довірчу власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань. На підставі проведеного порівняльного аналізу правового регулювання забезпечувальної довірчої власності в Україні та інших країнах (Франція, Румунія) запропоновані уточнення визначення суб'єктів та об'єктів забезпечувальної довірчої власності. Запропоновано на початковому етапі становлення цього правового інституту в нашій країні обмежити використання довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань лише сферою підприємницької діяльності, тобто встановити спеціальні вимоги, яким має відповідати довірчий власник та довірчий засновник. Крім того, запропоновано чітко визначити можливість призначення бенефіціарієм за договором про встановлення довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань кредитора, тобто самого довірчого власника, який міг би управляти майном на свою користь в рахунок погашення боргу. Недосконаліть законодавчого підходу до визначення об'єкту забезпечувальної довірчої власності проявляється в тому, що у запропонованому визначенні не враховані основні вимоги, що зазвичай висуваються до майна, яке може бути передане в довірчу власність. Тому пропонується визначити, що об'єктом довірчої власності може бути індивідуально визначене, неспоживане майно, яке можливо відокремити, відчужити і на яке можна звернути стягнення.

У ***пункті 4.1.3. «Засади правового регулювання права довірчої власності (трасту) за Модельними правилами європейського приватного права (DCFR)»*** проведено порівняльний аналіз DCFR та останніх змін, внесених до ЦК РМ в процесі реформування цивільного законодавства Республіки Молдова, з нормами актів українського законодавства щодо довірчої власності. На підставі комплексного аналізу положень DCFR та ЦК РМ було зроблено висновок про доцільність модифікації легального визначення поняття довірчої власності. Розроблено низку пропозицій щодо прав та обов'язків учасників відносин довірчої власності з урахуванням положень DCFR. Зокрема, запропоновано закріпити обов'язок довірчого власника щодо відокремлення майна, що передається в довірчу власність; обов'язок діяти як «у розумній мірі компетентна та дбайлива особа», а коли довірчий власник діє як професіонал, діяти з такими дбайливістю та професіоналізмом, «які очікуються від представника відповідної професії»; обов'язок довірчого власника інвестувати, згідно з яким довірчий власник повинен розпоряджатися активами, що не приносять прибутку, та інвестувати отримані від цього кошти тощо. Проаналізовано вимоги щодо трастових активів, на підставі чого зроблено низку висновків та пропозицій, зокрема, щодо наслідків змішення майна, переданого в довірчу власність з іншим майном, у тому числі, з майном самого довірчого власника, наслідків розтрати переданого у довірчу власність майна тощо.

У ***підрозділі 4.2. «Перспективи віртуальної власності як різновиду права власності»*** доводиться необхідність поширення режиму власності на цифрові активи. З урахуванням того, що специфіка цих об'єктів визначає значну специфіку змісту, здійснення, підстав виникнення та припинення відносин власності, що

виникають стосовно таких об'єктів, розроблено концепцію особливого виду права власності – права віртуальної власності, яке може бути визначене як специфічний вид права власності, об'єктом якого є цифрові активи (цифрові дані/цифрові квазіречі, цифрове/віртуальне майно).

Право віртуальної власності є відмінним від права інтелектуальної власності, оскільки його об'єкти мають специфічні властивості, які відрізняються від властивостей об'єктів права інтелектуальної власності. До таких специфічних ознак, що визначають якісні відмінності об'єктів права віртуальної власності, пропонується віднести: стійкість та визначеність; відчужуваність; виключність; неможливість або обмежену можливість копіювання; можливість знищення. Специфіка права віртуальної власності полягає в тому, що абсолютність характеру повноважень власника проявляється лише у відносинах із третіми особами. Тобто при встановленні права віртуальної власності виникає два види правовідносин: перший – між власником віртуального майна та третіми особами, у яких повноваження власника мають абсолютний характер, другий – між власником віртуального майна та провайдером, у яких обсяг повноважень власника може бути обмежений інтересами розробника/володільця платформи. Отже, у праві віртуальної власності наявний зобов'язальний елемент, тобто можна вважати право віртуальної власності речово-зобов'язальним за своєю правовою природою. У підрозділі визначено зміст, особливості здійснення та захисту права віртуальної власності, проаналізовано проблеми, що можуть виникнути у зв'язку з її впровадженням.

ВИСНОВКИ

У **Висновках** викладено найбільш вагомі наукові результати дисертаційного дослідження, до яких належать такі:

1. Попри усталеної позиції, відповідно до якої приватна власність виникла у римському праві поступово, а першою формою власності була суспільна власність, сучасні підходи до трактування першоджерел (зокрема, наявність підстав вважати, що розподіл землі у Римській державі здійснювався не на господарство, а на окремих осіб) дозволяють стверджувати, що приватна власність існувала у римській державі вже від моменту її заснування.

2. Аналіз ознак публічної власності крізь призму рис приватного права дозволяє стверджувати, що публічна власність виходить за межі цивільно-правового регулювання, а отже, принаймні виходячи з цивілістичних позицій, розрізнення публічної та приватної власності у сучасний період втрачає своє значення. В умовах, коли усім власникам гарантується рівність при здійсненні та захисті їх прав, немає потреби у протиставленні різних видів права власності.

3. Сучасне визначення поняття власності, сформоване в умовах індустріального суспільства, потребує перегляду в умовах розвитку суспільства інформаційного, в якому визначення власності через категорію «присвоєння матеріальних речей» не відповідає реаліям. Пропонується модифікувати класичний підхід до визначення поняття «власність» та розглядати власність

як стан належності людині активів, що мають певну економічну/мінову вартість (комерційну цінність).

4. Аналіз підходів до визначення поняття, ознак інформаційного суспільства та наявних статистичних даних щодо темпів розвитку інформаційних технологій, відкритого доступу до Інтернету, автоматизації та роботизації усіх сфер виробництва та управління, дає підстави стверджувати, що сучасне суспільство можна вважати інформаційним, лише з поправкою на «цифрову нерівність» та розрив на шляху становлення інформаційного суспільства у різних країнах світу.

5. Одним із потенційних суб'єктів цивільних відносин може бути віртуальна юридична особа. Для забезпечення можливості віртуальним юридичним особам бути суб'єктами правовідносин, зокрема і правовідносин власності, необхідно розробити спеціальний порядок реєстрації віртуальних юридичних осіб зі створенням відповідного реєстру та передбаченням вимоги про визначення в установчих документах таких юридичних осіб юрисдикції конкретної країни, праву якої такі юридичні особи будуть підпорядковуватись.

6. Незважаючи на триваючу дискусію щодо правосуб'єктності штучного інтелекту, станом на сьогодні відзначається тенденція визнавати штучний інтелект (роботів) не суб'єктом, а об'єктом правовідносин. Однак у разі прийняття за основу позицію про можливість визнання певних прав за деякими типами систем штучного інтелекту (роботів), при вирішенні питання щодо майнових прав такого типу роботів може бути застосовано конструкцію довірчої власності, що забезпечить цільовий характер переданого майна та можливість формування страхового фонду на випадок заподіяння роботом шкоди третім особам.

7. Аналіз поняття інформації на сучасному етапі розвитку суспільства дозволив запропонувати розрізнення двох відмінних категорій – інформації та даних, що співвідносяться як загальне та конкретне. Цифрові дані як сукупність символів, не призначених для обробки з метою перетворення на інформацію, що має здатність перетворитись на знання, набувають специфічних властивостей, відмінних від властивостей інформації в її класичному розумінні. На відміну від інформації як об'єкту цивільних прав, цифрові дані не піддаються моральному старінню, не можуть необмежено поширюватись, що зумовлено специфікою технологій, можуть бути відділені від особи, яка їх передає, знищені, носять вичерпний характер.

8. Порівняльний аналіз підходів до правового регулювання криптовалют у різних країнах світу дозволив виявити тенденцію зосередження на проблемах ліцензування діяльності криптовалютних бірж, ідентифікації їх користувачів, оподаткуванні, а також протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансуванню тероризму. Саме ці принципи покладені в основу запропонованого Європейською комісією уніфікованого підходу до регулювання діяльності у сфері криптоактивів для усіх європейських країн.

9. З метою належного правового регулювання відносин у сфері Інтернету речей, необхідно, перш за все, на законодавчому рівні визначити поняття та структуру Інтернету речей, оскільки різні компоненти Інтернету речей потребують свого правового регулювання (окремо – для фізичних об'єктів, програмного

забезпечення, доступу до Мережі, хостингових послуг тощо). Відносини власності у сфері Інтернету речей стосуються окремих його компонентів – фізичних об'єктів, оснащених додатковими датчиками та сенсорами, що надають цим об'єктам (речам) можливості підключення до мережі або можливості взаємодії з іншими речами з використанням інших протоколів, і тим самим перетворюють звичайну фізичну річ на «розумну».

10. З метою забезпечення правового регулювання відносин власності щодо речей, які є елементами Інтернету речей, доцільною видається їх класифікація, яка може бути проведена залежно від оборотоздатності, сфери застосування, рівня оснащеності розумної речі тощо.

11. Незважаючи на те, що станом на сьогодні ані персональні, ані індустріальні дані не визначаються як об'єкти права власності на нормативному рівні, дедалі більше обговорюються перспективи вирішення проблеми визначення правового режиму даних саме шляхом визнання їх об'єктами права власності. У випадку поширення на дані режиму права власності постає багато питань, зокрема, щодо особливостей «відділення» даних від особи без порушення її права на приватність, однак це можливо забезпечити шляхом анонімізації, псевдонімізації та інших способів обробки даних, завдяки яким стирається зв'язок між даними та особою. Питання про зв'язок з особою не постає у випадку з індустріальними даними, а тому перспективи визнання права власності на індустріальні дані є більш вірогідними.

12. У світлі триваючої роботи над новим законопроектом щодо захисту персональних даних (спрямованому на приведення у відповідність українського законодавства про захист персональних даних з європейськими стандартами), варто було б урахувати закріплені європейським законодавцем у Загальному регламенті із захисту даних (GDPR) так званих дружніх для інновацій правил, відповідно до яких гарантії захисту даних у продуктах та послугах, що розробляються, повинні бути забезпечені на найраніших стадіях розвитку, тобто ще на стадії проектування. Доцільно було б передбачити у новому законопроекті окрему статтю, присвячену забезпеченню захисту персональних даних на стадії проектування, за аналогією зі ст. 25 GDPR, такого змісту:

«Стаття__. Захист персональних даних на стадії проектування та за замовчуванням

1. Суб'єкти, які здійснюють обробку персональних даних, під час визначення засобів обробки та здійснення обробки застосовують необхідні технічні та організаційні заходи, спрямовані на мінімізацію даних та інтеграцію необхідних гарантій у процес обробки з метою захисту суб'єктів даних.

2. Суб'єкти, які здійснюють обробку персональних даних, застосовують необхідні технічні та організаційні заходи для забезпечення обробки за замовчуванням лише тих персональних даних, обробка яких є потрібною для конкретної мети. Цей обов'язок поширюється на кількість зібраних персональних даних, ступінь їх обробки, строк зберігання та доступність.

3. Заходи, передбачені частиною другою цієї статті, повинні гарантувати, що персональні дані за замовчуванням не були доступними для невизначеного кола фізичних осіб».

13. Аналіз правових проблем, що стосуються бізнес-акаунтів, дозволив дійти висновку про доцільність розробки спеціальної політики компанії щодо бізнес-акаунтів у соціальних мережах, де всі права на акаунт мають бути чітко розподілені між роботодавцем та працівниками. Необхідність правового регулювання відносин, що стосуються бізнес-акаунтів, визначається їх економічною цінністю, яка дедалі частіше визнається у судовій практиці, зокрема, у США. Найціннішою частиною бізнес-акаунту в соціальних мережах вважаються підписники, які у судовій практиці все частіше дорівнюються до клієнтських баз і захищаються як комерційна таємниця. Інші цінні частини бізнес-акаунту в соціальних мережах, які вже стали предметами судових справ, включають пароль (також захищений як комерційна таємниця в американській практиці) та сам контент (інформація).

14. При вирішенні питання щодо посмертної долі акаунтів у соціальних мережах доцільно взяти до уваги досвід деяких штатів США, де законодавчо врегульовано питання щодо фідуціарного доступу до цифрових активів у випадку смерті їх володільців. Американським законодавством передбачена можливість визначити у заповіті, що виконавець заповіту може мати доступ до електронної пошти та акаунтів у соціальних мережах померлого. Фактично в цьому випадку використовується конструкція фідуції або трасту для розпорядження цифровими активами померлої людини. В Україні з метою забезпечення належного захисту та управління акаунтом у соціальній мережі доцільним видається звернення до інституту довірчої власності. При цьому серед обов'язків довірчого власника цифрового майна необхідно врахувати обов'язок підпорядкування його умовам користувацької угоди та заборону використання переданих йому прав для видавання себе за іншу особу, що зумовлено специфікою відносин у віртуальній площині.

15. Юридичний смарт-контракт може мати подвійну правову природу і виступати одночасно як цифрова форма правочину та як об'єкт авторського права. Адже за своєю сутністю смарт-контракт – це комп'ютерна програма, а комп'ютерні програми є об'єктами авторського права, які відповідно до чинного законодавства охороняються як літературні твори. Правова охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження. Таким чином, юридичний смарт-контракт буде охоронятись нормами авторського права і будь-які запозичення коду можуть потягнути вимогу, пов'язану з порушенням авторських прав.

16. Розглядаючи користувацькі угоди (Terms of Service) як потенційну підставу виникнення права віртуальної власності, слід враховувати, що на сьогодні такі угоди піддаються істотній критиці з причини порушення ними прав людини, оскільки в них часто не збалансовані інтереси розробників платформ та користувачів. Особливо важливим недоліком користувацьких угод з точки зору прав на віртуальне майно є той факт, що розробники платформ

часто залишають за собою право видалити акаунт користувача без будь-яких пояснень, попереджень та можливостей оскарження їх рішень. Така ситуація може розглядатись як зловживання компаніями належними їм правами, що останнім часом знаходить своє непряме підтвердження у судовій практиці по справах, пов'язаних із наданням доступу до акаунтів померлих.

17. На сучасному етапі розвитку суспільства необхідним є врахування можливості варіацій змісту права власності для його окремих видів. З урахуванням цих міркувань, доцільно змінити визначення змісту права власності та сформулювати його таким чином: «Власник є вільним вчиняти щодо належного йому майна все, що не заборонено законом та не суперечить правам третіх осіб». Відмова від фіксації переліку правоможностей власника під час визначення змісту права власності сприятиме становленню та розвитку особливих видів права власності sui generis, таких, як право довірчої власності, віртуальної власності тощо, які вже виникли або знаходяться у процесі становлення у зв'язку з процесами глобалізації та інформатизації, що відбуваються в інформаційному суспільстві.

18. Аналіз вітчизняної судової практики щодо особливостей розгляду спорів по договорам купівлі-продажу майнових прав дозволив дійти висновку, що для забезпечення належного захисту права власності на майнові права важливим є правильне визначення моменту виникнення права власності на майнові права. Якщо майно (майнові права) не передано, права власності на майнові права не виникає, відповідно, захист прав має реалізовуватись у рамках існуючого зобов'язання купівлі-продажу, а саме, застосуванню підлягають положення ст. 620 ЦК України. У таких випадках до суду необхідно звертатися не з речово-правовим позовом, а з позовом про зобов'язання виконати умови договору купівлі-продажу майнових прав.

19. Внаслідок глобалізаційних процесів, що відбуваються в інформаційному суспільстві, в українське законодавство була запроваджена континентальна модель довірчої власності (фідуція), яка відрізняється від класичного англо-американського інституту трасту, зокрема, тим, що при встановленні фідуції право власності не набуває дуального характеру; фідуція повинна відповідати численним формальним вимогам (щодо форми договору, вимог до учасників фідуціарних відносин тощо); відрізняються підстави виникнення фідуції та трасту.

20. На початковому етапі становлення інституту забезпечувальної довірчої власності доцільно обмежити використання довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань лише сферою підприємницької діяльності, задля чого закріпити, що довірчим засновником може бути лише суб'єкт підприємницької діяльності, а довірчим власником – лише фінансова установа, що має відповідну ліцензію на надання фінансових послуг. Крім того, видається доцільним чітко визначити можливість призначення бенефіціаріем за договором про встановлення довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань кредитора, тобто самого довірчого власника, який міг би управляти майном на свою користь в рахунок погашення боргу. З цією метою пропонується

внесення відповідного уточнення до частини першої ст. 597 з позначкою 4 ЦК України та викласти її у такій редакції: «Об'єктом довірчої власності має право користуватися довірчий засновник (далі – користувач). Користувачем також може бути інша особа, визначена договором про встановлення довірчої власності, зокрема, сам довірчий власник. Якщо об'єктом довірчої власності є земельна ділянка, передача її в користування іншим особам здійснюється в порядку, визначеному Земельним кодексом України».

21. З метою визначення вимог до майна, яке може бути передане у забезпечувальну довірчу власність, доцільно викласти частину першу ст. 597 з позначкою 2 ЦК України у такій редакції: «Об'єктом довірчої власності може бути індивідуально визначене, неспоживане майно, яке можливо відокремити, відчужити і на яке можна звернути стягнення».

22. Порівняльний аналіз норм DCFR та цивільного законодавства Республіки Молдова щодо довірчої власності з положеннями українського законодавства дозволив запропонувати модифіковане визначення поняття довірчої власності (фідуції), сформулювати низку додаткових обов'язків довірчого власника, а також запропонувати врахування положень DCFR про наслідки змішення трастових активів та розтрати переданого у довірчу власність майна в українському законодавстві. Зокрема, доцільно встановити, що у разі такого змішення трастових активів, коли неможливо виділити частини, що належать окремим установникам, або установнику та довірчому власнику, на утворену майнову масу виникає право спільної власності, при цьому кожен співвласник має право на частку, пропорційну вартості відповідної частини речей, що піддалися змішенню, у момент змішення. Разом із цим, він має право вимагати відділення належної йому частини, яка визначається еквівалентно його долі у спільній власності. У випадку, коли відбувається змішення трастових активів, належних установникові, з активами самого довірчого власника, слід вважати зменшення утвореної в результаті змішення маси зменшенням частки довірчого власника, що дозволить забезпечити захист інтересів установника довірчої власності.

23. В інформаційному суспільстві нагальною є потреба визначення правового режиму для новітніх об'єктів цивільних відносин, які охоплюються поняттям цифрове/віртуальне майно або цифрові дані, що може бути досягнуто шляхом поширення режиму власності на цифрові активи, адже тенденції сучасного цивільного обігу вимагають розширення концепції права власності, що пропонується робити, зокрема, шляхом розширення кола об'єктів права власності. З урахуванням того, що специфіка цих об'єктів визначає значну специфіку змісту, здійснення, підстав виникнення та припинення відносин власності, що виникають стосовно таких об'єктів, доцільним видається визнання особливого виду права власності – права віртуальної власності, яке може бути визначене як специфічний вид права власності, об'єктом якого є цифрові активи (цифрові дані/цифрові квазіречі, цифрове/віртуальне майно).

24. Особливості змісту, здійснення та захисту права віртуальної власності зумовлюються специфікою віртуального майна. Зокрема, правоможність володіння як елемент змісту права віртуальної власності перетворюється на квазіволодіння,

оскільки власник не має фактичного господарювання над річчю, однак цифрова квазіріч у певний момент часу контролюється лише однією конкретною особою; правоможність користування у конструкції віртуальної власності визначається, по-перше, кодом, який може допускати лише певні можливості, по-друге, ліцензійною угодою; специфіка правоможності розпорядження визначається технічними особливостями платформи та ліцензійними угодами. Отже, специфіка відносин віртуальної власності визначається зобов'язанням між провайдером та користувачем, тому для здійснення та захисту права віртуальної власності необхідним є сприяння провайдера. Для захисту права віртуальної власності пропонується використовувати класичні речово-правові позови тією мірою, якою це не суперечить природі цифрових речей.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Некіт К. Г. Право приватної власності в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. Одеса: Гельветика, 2021. 554 с.
2. Некіт К. Г. Засади регулювання відносин власності. *Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти)*: монографія / за заг. ред. Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2012. С. 136-152.
3. Некіт К. Г. Право власності та право інтелектуальної власності у сфері ІТ-відносин: проблема співвідношення. *ІТ-право: поняття та сутність*: монографія / за ред. О. І. Харитонової, Є. О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2017. С. 185-207.
4. Некіт К. Г. Система правових проблем у сфері Інтернету речей. «Розумні речі» як об'єкти права власності: проблеми правового регулювання. Правовий статус криптовалюти у світі. Проблеми правового регулювання криптовалюти як об'єкту права власності в Україні. *Актуальні проблеми цивілістики в інформаційному суспільстві*: монографія / за ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової. С. 108-129; С. 139-160.
5. Некіт К. Г. Акаунт у соціальній мережі як об'єкт цивільних правовідносин. *Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: онлайнові соціальні мережі*: монографія / за ред. Є. О. Харитонова, О. І. Харитонової. Одеса: Юридична література, 2018. С. 77-92.
6. Некіт К. Г. Довірча власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: досвід України та зарубіжних країн. *Рекодифікація цивільного законодавства в умовах інтеграційних процесів*: монографія / кол. авт. Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, Н. Ю. Голубєва та ін. Київ: Норма права, 2020. С. 101-118.
7. Некіт К. Г. Особливості захисту права приватної власності в умовах надзвичайного стану: аналіз практики ЄСПЛ. *Права приватної особи в умовах пандемії COVID-19: проблеми здійснення і захисту*: монографія / за

ред. Харитонова Є. О., Харитонової О. І., Некіт К. Г. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 152-167.

8. Nekit K. The theoretical foundations for the recognition of virtual property as a type of ownership. *Current issues of recodification of Ukrainian civil legislation*: collective monograph. Lviv-Torun: Liha-Pres, 2020. P. 76-91

9. Некіт К. Г. Проблема визначення змісту права власності через «тріаду» правоможностей власника. *Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів*: колективна монографія / за ред. проф. Довгерта А. С., проф. Харитонова Є. О. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 238-252.

10. Некіт К. Г. Право приватної власності в умовах COVID-19: баланс приватного та суспільного інтересу. *Приватні та публічні інтереси в умовах пандемії COVID-19: колізії та правові шляхи вирішення*: монографія / за ред. Харитонова Є. О., Харитонової О. І., Некіт К. Г. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 247-268.

Наукові статті у фахових виданнях:

11. Некіт К. Г. Довірче управління майном та довірча власність за цивільним законодавством України: до проблеми співвідношення. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна.* Серія «Право». Харків, 2012. № 1028. С. 174-178.

12. Некіт К. Г. Принципи регулювання відносин власності. *Митна справа.* 2013. № 1. С. 158-164.

13. Некіт К. Г. Право власності у Цивільному кодексі України: загальні положення та проблемні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету:* Серія Право. Ужгород, 2013. Вип. 22. Ч. II. Т. 1. С. 260-263.

14. Некит Е. Г. Право доверительной собственности в гражданском законодательстве Франции. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету:* Серія Юриспруденція. Одеса, 2013. Вип. 5. С. 133-137.

15. Некіт К. Г. Право власності за цивільним законодавством України та Республіки Молдова: деякі порівняльні аспекти. *Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання.* 2013. № 4. С. 88-90.

16. Некіт К. Г. Правовий статус довірчого власника за цивільним законодавством України. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Юридичні науки». 2014. № 1. С. 167-171.

17. Некіт К. Г. Суб'єктний склад правовідносин довірчої власності. *Порівняльно-аналітичне право: електронне наукове фахове видання.* 2014. № 1. С. 94-96.

18. Некіт К. Г. Особливості вчинення правочинів з переданим у довірчу власність майном: аналіз цивільного законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2014. № 5. С. 33-36.

19. Некіт К. Г. Принципи DCFR та сучасна концепція довірчої власності (трасту) в Україні. *Часопис цивілістики*. 2015. № 18. С. 171-175.

20. Некіт К. Г. Правовий статус суб'єктів відносин довірчої власності за цивільним законодавством України та Принципами європейського приватного права (DCFR). *Часопис цивілістики*. 2015. № 19. С. 174-178.

21. Некіт К. Г. Трастовий фонд за Проектом загальної довідкової схеми (DCFR): до питання гармонізації законодавства України та ЄС. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2015. Т. XVII. С. 271-278.

22. Некіт К. Г. Довірча власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань: аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства. *Часопис цивілістики*. 2016. № 21. С. 78-82.

23. Некіт К. Г. Правоможності та обов'язки довірчого власника за цивільним законодавством України та Модельними правилами європейського приватного права (DCFR). *Юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 41-47.

24. Некіт К. Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2017. № 23. С. 40-45.

25. Некіт К. Г. Веб-сайт як комплексний об'єкт цивільних прав. *Часопис цивілістики*. 2017. № 26 (Спецвипуск ІТ-право). С. 50-55.

26. Некіт К. Г. Проблеми забезпечення інформаційної безпеки та відшкодування шкоди, заподіяної пристроями, підключеними до Інтернету речей. *Часопис цивілістики*. 2017. № 27. С. 107-112.

27. Некіт К. Г. Правовий статус криптовалют в Україні та у світі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 40-42.

28. Некіт К. Г. Суб'єкти права приватної власності в інформаційному суспільстві. *Lex Portus*. 2018. № 2. С. 128-141.

29. Некіт К. Г. Світові підходи до визначення правового статусу криптовалют. *Часопис цивілістики*. 2018. № 29. С. 100-106.

30. Некіт К. Г. Деякі проблеми акаунтів у соціальних мережах як об'єктів цивільного обігу. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 16. С. 91-97.

31. Некіт К. Г. Поняття та правова природа акаунту в соціальній мережі. *Часопис цивілістики*. 2018. № 30. С. 60-66.

32. Некіт К. Г. Деякі правові проблеми Інтернету речей і напрями їх вирішення. *Часопис цивілістики*. 2018. № 31. С. 54-58.

33. Nekit K.G., Gavrylenko A. I. Legal regulation of property relations in the sphere of construction and exploitation of sports facilities. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Вип. 25. № 4. С. 195-210.

34. Некіт К.Г. Віртуальна власність: поняття та сутність. *Право і суспільство*. 2019. № 2. С. 37-42.

35. Некіт К. Г. Особливості змісту та здійснення права віртуальної власності. *Часопис цивілістики*. 2019. № 32. С. 86-92.

36. Некіт К. Г. Віртуальна власність крізь призму теорій права власності. *Часопис цивілістики*. 2019. № 33. С. 78-82.

37. Некіт К. Г. Довірча власність як спосіб забезпечення виконання зобов'язань за цивільним законодавством України: оцінка ризиків. *Часопис цивілістики*. 2019. № 35. С. 28-35.

38. Некіт К. Г. Персональні дані та індустріальні дані як об'єкти права власності: оцінка можливостей. *Часопис цивілістики*. 2020. № 36. С. 57-65

39. Некіт К. Г. Захист права власності на нематеріальні активи у практиці Європейського суду з прав людини. *Правові новели*. 2020. № 10. С. 101-108.

40. Некіт К. Г. Деякі дискусійні аспекти підстав виникнення права приватної власності. *Юридичний вісник*. 2020. № 2. С. 93-100.

41. Некіт К. Г. Переваги та недоліки смарт-контрактів як підстав виникнення права власності. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2020. № 3(47). С. 101-105.

42. Некіт К. Г. Користувацька угода (Terms of Service) як підстава виникнення права власності на віртуальне майно. *Право та інновації*. 2020. № 4. С. 62-68.

43. Некіт К. Г. Проблема виплати компенсації власникам бізнесу за період карантину: аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду. *Економіка та право*. 2021. № 1(60). С. 61-70.

44. Некіт К. Г. Цифрові дані та інформація як об'єкти права власності. *Часопис цивілістики*. 2021. № 42. С. 38-44.

Наукові статті у зарубіжних періодичних виданнях юридичного напряму:

45. Nekit K., Ulianova G., Kolodin D. Website as an object of legal protection by Ukrainian legislation. *Amazonia investiga.* 2019. Vol. 8. № 21. P. 222-230.

46. Nekit K., Shershenkova V., Voloshyna S. Fiduciary ownership in ukrainian legislation. *Amazonia investiga*. 2019. Vol. 8. Issue 24. P. 6-14.

47. Nekit K., Kolodin D., Fedorov V. Personal data protection and liability for damage in the field of the Internet of Things. *Juridical Tribune*. 2020. Vol. 10. Issue 1. P. 80-93.

48. Nekit K. Fiduciary management of a social media account. *Trusts & Trustees.* 2020. Vol. 26. Issue 4. P. 295-302.

49. Nekit K., Tokareva V., Zubar V. Artificial intelligence as a potential subject of property and intellectual property relations. *Ius Humani. Law Journal.* 2020. Vol. 9 (1). P. 231-250.

50. Nekit K. Legal aspects of the use of social media accounts: current state and perspectives. *The Lawyer Quarterly.* 2020. Vol. 10. № 3. P. 305-323.

51. Nekit K. Social media account as an object of virtual property. *Masaryk University Journal of Law and Technology.* 2020. Vol 14 (2). P. 201-226.

52. Nekit K., Zubar V. Fiduciary management and fiduciary ownership in the post-Soviet countries: experience of Ukraine, Republic of Moldova, Republic of Belarus and Russian Federation. *Trusts & Trustees.* 2020. Vol. 26 (8-9). P. 841-858.

53. Nekit K. Restrictions of private property right in terms of the COVID-19 pandemic: the experience of the US, UK and Ukraine. *The Age of Human rights.* 2021.Vol. 16. P. 263-277.

54. Некит Е. Г. Правовая природа и особенности налогообложения виртуальной собственности. *Central and Eastern European Legal Studies*. 2019. № 2. С. 387-402.

Тези доповідей і наукових повідомлень:

55. Некіт К. Г. Принципи фідуціарної власності за римським приватним правом. *Римське право і сучасність*: матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 28 травня 2011 р.). Одеса: Фенікс, 2011. Ч. 1. С. 34-36.

56. Некит Е. Г. Доверительная собственность в гражданском законодательстве Украины и Румынии. *Stiinta juridica universitara in contextul promovarii valorilor europene*: conferinta stiintifica teoretico-practica internationala (Chisinau, 15-16 octombrie 2012). Chisinau, 2012. P. 398-409.

57. Некіт К. Г. Проблемні аспекти інституту довірчої власності за цивільним законодавством України. *Особливості договорів у сучасному законодавстві України*: матеріали наук.-практ. круглого столу (м. Одеса, 21 вересня 2012 р.). Одеса, 2012. С. 50-52.

58. Некіт К. Г. Щодо засад регулювання відносин власності. *Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І. В. Шерешевського «Підґрунтя формування сучасного цивільного законодавства України»*: матеріали Інтернет-конференції (м. Одеса, 7 грудня 2012 р.). Одеса: Фенікс, 2012. С. 22-25

59. Некіт К. Г. Загальноправові принципи регулювання відносин власності. *Правова система України: сучасні тенденції та фактори розвитку*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 25-26 січня 2013 р.). Запоріжжя: Запорізька міська організація «Істина», 2013. Ч. І. С. 72-73.

60. Некіт К. Г. До питання про класифікацію принципів права власності за цивільним законодавством України. *Від громадянського суспільства – до правової держави*: матеріали VIII Міжнар. наук. Інтернет-конф. студентів та молодих вчених. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. С. 352-355.

61. Некіт К. Г. Щодо відмінностей довірчої власності у цивільному законодавстві України та англо-американському праві. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса,16-17 травня 2013 р.). Одеса: Фенікс, 2013. Т. 2. С. 583-585.

62. Некіт К. Г. До проблеми визначення права довірчої власності за цивільним законодавством України. *Шляхи вдосконалення нормативно-правової бази України як основи сталого розвитку суспільства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Донецьк, 17-18 серпня 2013 р.). Донецьк: Східноукраїнська наукова юридична організація, 2013. С. 28-31.

63. Некіт К. Г. До питання про зміст права власності: деякі пропозиції по вдосконаленню цивільного законодавства України. *Цивілістичні читання, присвячені пам'яті І. В. Шерешевського «Цивільний кодекс України: досвід 10-ти років застосування»*: матеріали Інтернет-конф. (м. Одеса, 6 грудня, 2013 р.). Одеса, 2013. С. 17-20.

64. Некіт К. Г. Особливості правового статусу установника довірчої власності. *Актуальні проблеми реформування системи законодавства України*: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 28 лютого-1 березня 2014 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2014. С. 38-41.

65. Некіт К. Г. До питання про відповідальність довірчого власника за цивільним законодавством України. *Вплив юридичної науки на розвиток*

міжнародного та національного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21-22 березня 2014 р.). Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2014. С. 77-79.

66. Некіт К. Г. Визначальні засади правового регулювання речових прав: до питання вдосконалення концепції. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук-практ.конф., присвяч. ювілею акад. С. В. Ківалова (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.). Одеса: Юридична література, 2014. Т. 1. С. 281-284.

67. Некіт К. Г. До питання про правовий статус довірчого власника за цивільним законодавством України. *Римське право і сучасність*: матеріали Міжнар. наук. конф., (м. Одеса, 6 червня 2014 р.). Одеса: Фенікс, 2014. С. 67-69.

68. Некіт К. Г. До проблеми визначення суб'єктів правочинів, які вчиняються з майном, переданим у довірчу власність. *Правове регулювання суспільних відносин: актуальні проблеми та вимоги сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 26-27 вересня 2014 р.). Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2014. С. 48-51.

69. Некіт К. Г. До питання про специфіку правового режиму переданого в довірчу власність майна. *Актуальні проблеми законодавства України: пріоритетні напрями його вдосконалення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 10-11 жовтня 2014 р.). Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2014. С. 50-52.

70. Некіт К. Г. Правовий статус суб'єктів відносин довірчої власності у деяких європейських країнах та за принципами DCFR. *Правові та інституційні механізми забезпечення сталого розвитку України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15-16 травня 2015 р.). Одеса: Юридична література, 2015. Т. 2. С. 446-448.

71. Некіт К. Г. Щодо відповідності вимог законодавства України до суб'єктів відносин довірчої власності європейським принципам приватного права. *Від засад римського права до принципів приватного права ЄС*: матеріали круглого столу (м. Одеса, 29 травня 2015 р.). Одеса, 2015. С. 16-20.

72. Некіт К. Г. Деякі аспекти трастового фонду за Проектом загальної довідкової схеми (DCFR) у світлі імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Правові проблеми цивілізаційного вибору України*: матеріали Всеукр. наук. конф., присвяч. памяті проф. О. К. Вишнякова (м. Одеса, 6 листопада 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С. 154-158.

73. Некіт К. Г. Траст в Україні та країнах англо-американського права: проблеми адаптації. *Чверть століття українсько-американської дружби: досвід гідний майбутнього*: матеріали III американознавчої мультидисципл. конф. (м. Львів, 12-13 квітня 2016 р.). Лівів, 2016. С. 117-123.

74. Некіт К. Г. Історія становлення та перспективи розвитку трасту в Україні та Республіці Молдова у світлі імплементації Угоди про асоціацію з ЄС. *Досвід правових реформ України та Республіки Молдова на шляху до євроінтеграції*: матеріали Міжнар. інтернет-конф.(м. Одеса, 28 березня 2016 р.). Одеса: Фенікс, 2016. С. 24-29.

75. Некіт К. Г. Деякі проблеми запровадження права довірчої власності як способу забезпечення виконання зобов'язань. *Актуальні проблеми захисту права власності*: матеріали круглого столу (м. Одеса, 17 червня 2016 р.). Одеса, 2016. С. 17-20.

76. Некіт К. Г. Щодо права колишніх членів сім'ї власника житла на користування цим житлом. *Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні*: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 9 грудня 2016 р.). Одеса: Фенікс, 2016. С. 63-68.

77. Некіт К. Г. До питання про правовий статус довірчого власника за Модельними правилами європейського приватного права (DCFR). *Вплив інтеграційних процесів на розвиток вітчизняного права*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 24 лютого 2017 р.). Одеса: ОДУВС, 2016. С. 103-105.

78. Некіт К. Г. Поняття та структура ІТ-активів підприємства (на прикладі ПАТ КБ «ПриватБанк»). *Правове регулювання ІТ-відносин*: матеріали Всеукр. круглого столу (м. Одеса, 18 травня 2017 р.). Одеса: Фенікс, 2017. С. 42-46.

79. Некіт К. Г. До проблеми розмежування доменних імен та товарних знаків. *Традиції та новації юридичної науки: минуле, сучасність, майбутнє*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2017 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. Т. 2. С. 523-525.

80. Некіт К. Г. Інтернет речей та інформаційна безпека: деякі правові проблеми. *Інтернет-речей: проблеми правового регулювання та впровадження*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 жовтня 2017 р.). Київ: НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського. Вид-во «Політехніка». 2017. С. 62-66.

81. Некіт К. Г. Щодо запобігання та відшкодування шкоди, заподіяної пристроями, підключеними до Інтернету речей. *ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні*: збірник матеріалів ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 17 листопада 2017 р.). Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. С. 287-292.

82. Некіт К. Г. Щодо можливості виплати заробітної плати у криптовалюті. *Динаміка статусу приватної особи в сучасних умовах інтеграційного розвитку України*: матеріали Всеукр. конф., присвяч. пам'яті І. В. Шерешевського (м. Одеса, 30 листопада 2017 р.). Одеса: Фенікс, 2017. С. 101-103.

83. Некіт К. Г. До питання про правову природу криптовалют. *Актуальні проблеми приватного права*: матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 96-річниці з дня народження проф. В П. Маслова (м. Харків,14 лютого 2018 р.). Харків: Право, 2018. С. 192-194.

84. Некіт К. Г. Щодо класифікації пристроїв, підключених до Інтернету речей. *Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30-31 березня 2018 р.). Дніпро: Дніпровський гуманітарний університет, 2018. С. 54-57.

85. Некіт К. Г. Порівняльний аналіз законодавчих підходів до визначення понять криптовалюти та майнінгу. *Проблеми цивільного права та процесу*: тези

доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. О. А. Пушкіна (м. Харків, 25 травня 2018 р.). Харків: ХНУВС, 2018. С. 173-175

86. Некіт К. Г. Значення GDPR (General Data Protection Regulation) для забезпечення захисту персональних даних у сфері Інтернету речей (IoT). *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня 2018 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. Т. 2. С. 491-493.

87. Некіт К. Г. Щодо можливості роботів бути суб'єктами правовідносин приватної власності. *Римське право і сучасність: Від римського приватного права до IT-права*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2018 р.). Одеса: Фенікс, 2018. С. 51-56.

88. Некіт К. Г. Особливості комерційної експлуатації спортивних об'єктів: практичний аспект. *Спортивне право України: сучасний стан і перспективи розвитку*: тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 19 жовтня 2018 р.). Запоріжжя: ЗНУ, 2018. С. 29-31.

89. Некіт К. Г. До питання про право власності на персональні дані. *Римське приватне право: здобутки європейські та глобальні*: матеріали Міжнар. колоквіуму (м. Одеса, 27 жовтня 2018 р.). Одеса: Фенікс, 2018. С. 89-92.

90. Некіт К. Г. Особливості здійснення та захисту права власності на «розумні» речі. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження*: матеріали II наук.-практ. конф. (м. Київ, 29 листопада 2018 р.). С. 88-90.

91. Некіт К. Г. Особливості спадкування акаунтів у соціальних мережах: зарубіжний досвід. *IT-право: проблеми і перспективи розвитку в Україні*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 7 грудня 2018 р.). С. 77-83.

92. Некіт К. Г. Цифрове майно як об'єкт права власності: проблеми спадкування. *Шерешевські читання «Проблеми цивільно-правового захисту прав власників у сучасних умовах інтеграційного розвитку України»*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 85-річчю акад. В. В. Луця (м. Одеса, 7 грудня 2018 р.). Одеса: Фенікс, 2018. С. 91-93.

93. Некіт К. Г. До питання про правову природу права віртуальної власності. *Римське право і сучасність*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 травня 2019 р.). Одеса: Фенікс, 2019. С. 45-48.

94. Некіт К. Г. Співвідношення віртуальної та інтелектуальної власності. *Цивілістика в інформаційному суспільстві*: матеріали Всеукр. круглого столу (м. Одеса, 17 травня 2019 р.). Одеса: Фенікс, 2019. С. 38-40.

95. Некіт К. Г. Віртуальна власність як особливий вид права власності: бути чи не бути. *Модернізація речового права: базовий принцип і напрями*: матеріали тез Київських правових читань «Речове право: пріоритети та перспективи» (м. Київ, 22 березня 2019 р.). Київ, 2019. С. 127-132

96. Некіт К.Г. "Віртуальні речі" у складі Інтернету речей. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 травня 2019 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. С. 501-503.

97. Некіт К.Г. До питання про визначення поняття "Інтернет речей". *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри*: матеріали другої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 25 квітня 2019 р.). Суми, 2019. С. 145-148.

98. Nekit K.G. The implementation of information security and personal data protection in the field of the Internet of things. *ECHR`s Jurisprudence in Digital Era:* International conference. (Odessa, 31/05/19-01/06/19). Odessa: Helvetica. P. 245-248.

99. Некіт К.Г. Використання інституту довірчої власності у сфері фінансування будівництва житла. *Будівельне право: проблеми теорії і практики*: матеріали третьої науково-практичної конференції (м. Київ, 4 грудня 2019 р.). Київ-Тернопіль: Бескиди, 2019. Ч. 1. С. 110-114.

100. Некіт К.Г. Персональні дані як валюта: трансформації цифрової доби. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження*: матеріали III наук.-практ. конф. (м. Київ, 21 листопада 2019 р.). Київ, 2019. С. 88-93.

101. Некіт К.Г. Поняття «цифрової сили» у цифровому середовищі. *Актуальні проблеми інформаційного права в умовах глобалізації*: збірник тез доп. учасників Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Черкаси, 28 листопада 2019 р.). Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2019. С. 46-48

102. Некіт К.Г. Інститут довірчої власності в контексті рекодифікації. *Рекодифікація цивільного законодавства і системи права України в контексті євроінтеграційних процесів*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 8-9 листопада 2019 р.). Одеса: Фенікс, 2019. С. 175-181

103. Некіт К.Г. Щодо можливості самостійної майнової відповідальності роботів (штучного інтелекту). *Модернізація цивільно-правової відповідальності*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 жовтня 2019 р.). Київ, 2019. С. 189-194.

104. Некіт К.Г. Поняття «майно» у практиці Європейського суду з прав людини. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри*: матеріали третьої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 23 квітня 2020 р.). Суми, 2020. С. 127-130.

105. Некіт К.Г. Види нематеріальних активів, що отримують захист на підставі Протоколу № 1 Європейської Конвенції прав людини та основоположних свобод. *Правове життя сучасної України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 травня 2020 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 3. С. 435-439.

106. Некіт К.Г. Щодо допустимості втручання у мирне володення майном в умовах надзвичайного стану. *Проблеми правового регулювання цивільних відносин в умовах COVID-19*: матеріали Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Одеса, 23 квітня 2020 р.). Одеса: Фенікс, 2020. С. 66-70. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/12616

107. Некіт К.Г. Промислові дані як потенційні об'єкти права власності. *Інформаційні технології в умовах оновлення цивільного законодавства*: матеріали Всеукр. круглого столу. Одеса: Фенікс, 2020. С. 46-50.

108. Некіт К.Г. Щодо можливості поєднання в одній особі довірчого власника та вигодонабувача. *Римське право і сучасність. Епідемії в Європі і право: від Риму до COVID-19*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса: Фенікс, 2020. С. 45-49.

109. Некіт К.Г. Суб'єкти забезпечувальної довірчої власності: українське законодавство та зарубіжні практики. *Траст і трастоподібні конструкції: глобалізація та перспективи:* матеріали Матвеєвських цивілістичних читань (м. Київ, 6 листопада 2020 р.). Київ, 2020. С. 108-111.

110. Некіт К.Г. До питання про правову природу смарт-контрактів. *IT право: проблеми та перспективи розвитку в Україні*: матеріали наук.-практ. конф. (м. Львів, 27 листопада 2020 р.) Львів, 2020. URL: http://aphd.ua/publication-759/

111. Некіт К.Г. Проблеми визначення правової природи користувацьких угод: *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, IT та Інтернет права*: збірник матеріалів четвертої Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Львів, 12 листопада 2020 р.). Львів: Юрид. фак-т Львів. нац. ун-ту ім. І. Франка, 2020. С. 103-107.

112. Некіт К.Г. Щодо можливості компенсації за обмеження прав власників в умовах пандемії COVID-19. *Цивілістичні проблеми колізії приватних та публічних інтересів в умовах пандемії COVID-19*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 13 листопада 2020 р.). Одеса, 2020. С. 52-56.

113. Некіт К.Г. Формування концепції приватної власності у римському праві. *Оновлення Цивільного кодексу України: концептуальні засади*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 11 грудня 2020 р.). Одеса: Фенікс, 2020. С 80-83.

114. Некіт К.Г. Щодо поняття та сутності смарт-контрактів. *Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання*: матеріали Наук.-практ. конф. (м. Київ, 10 грудня 2020 р.). Київ: Фенікс, 2020. С. 37-40.

115. Некіт К.Г. Штучний інтелект: суб'єкт чи об'єкт правовідносин? *Учасники цивільних відносин: новації рекодифікації цивільного (приватного) права України*: матеріали XIX наук.-практ. конф., присвяч. 99-й річниці з дня народження проф. В.П. Маслова (м. Харків, 12 березня 2021 р.). Харків: Право, 2021. С. 193-196.

116. Некіт К.Г. Зміст та здійснення права власності: перегляд парадигми. *Офіційна Концепція оновлення ЦК України: проблеми практичної реалізації*: матеріали Всеукр. круглого столу (м. Одеса, 25 лютого 2021 р.). Одеса, 2021. С. 39-43.

117. Некіт К.Г. До дискусії навколо концепції «тріади правоможностей» власника. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри*: матеріали четвертої Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 22 квітня 2021 р.). Суми, 2021. С. 155-158.

118. Некіт К.Г. Криптовалюти та віртуальні активи: термінологічні розбіжності у підходах до правового регулювання та їх значення. *Проблеми цивільного права та процесу*: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч.

96-й річниці від дня народження О. А. Пушкіна (м. Харків, 21 травня 2021 р.). Харків: ХНУВС, 2021. С. 175-178.

119. Некіт К. Г. Динаміка правового регулювання криптовалют (криптоактивів) в Японії. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 травня 2021 р.). С. 449-451.

Інші публікації, що додатково висвітлюють основний зміст дисертації:

120. Некіт К.Г. Загальні положення про право власності. Особливості регулювання відносин довірчої власності. *Цивільне законодавство України*: навч. посібник / за ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. Одеса: Юридична література, 2013. С. 119-133; С. 144-152.

121. Некіт К.Г. Право довірчої власності. *Цивільне законодавство України: концепція, категорії, визначення*: навч. посібник / за ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. Одеса: Юридична література, 2014. С. 121-123.

122. Некіт К.Г. Загальні положення про речові права. Поняття власності та права власності. Загальні положення про набуття права власності. Поняття та способи припинення права власності. Захист права власності. Право довірчої власності. *Цивільне право України*: посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / за ред. Є.О. Харитонова, І.В. Давидової, К.Г. Некіт. Одеса: Фенікс, 2016. С. 93-95; С. 95-96; С. 96-97; С. 97-98; С. 100-101; С. 335-342.

123. Некіт К.Г. Методологічне значення категорій bonae fides та aequitas для формування інституту довірчої власності. *Основи римського приватного права*: посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / за ред. Є.О. Харитонова. Одеса: Видавець Букаєв В.В., 2016. С. 257-260.

124. Некіт К.Г. Засади регулювання відносин власності за цивільним законодавством України та деяких європейських країн. Поняття довірчої власності (трасту) у цивільному праві України та DCFR в контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. *Цивільне законодавство України в умовах адаптації до приватного права ЄС*: навчальний посібник / за ред. Є.О. Харитонова, К.Г. Некіт. Одеса: Юридична література, 2017. С. 129-137; С. 137-141; С. 264-270.

125. Некіт К.Г. ІТ-активи. Доменне ім'я як об'єкт майнових прав у ІТ-сфері. Веб-сайт як майновий комплекс. Інтернет речей. *ІТ-право: теорія і практика*: навч. посібник / за ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. Одеса: Фенікс, 2017. С. 182-185; С. 185-192; С. 192-197; С. 197-201.

126. Некіт К.Г. Засади регулювання відносин власності. Проблеми обмеження права власності при встановленні особистих сервітутів. Інтернет речей: новий погляд на речі як об'єкти права власності. Доменне ім'я як різновид віртуального майна. Право приватної власності. Право довірчої власності. Проблеми поділу спільної власності подружжя. *Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Некіт К.Г. Право власності*: навчальний посібник. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 12-20; С. 34-43; С. 55-69; С. 93-98; С. 98-108; С. 117-122.

127. Некіт К.Г. Право приватної власності. *Вступ до приватного права*: навчальний посібник / за ред. Є.О. Харитонова. Одеса: Юридична література, 2018. С. 173-187.

128. Некіт К.Г. Право власності. Загальні положення. *Цивільне та сімейне право України*: навч. посібник / за ред. Є.О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. С. 115-125.

129. Некіт К.Г. Право власності. Загальні положення. Захист права власності. *Цивільне право України*: посібник для підготовки до другого блоку єдиного фахового вступного випробування / за ред. Є.О. Харитонова. Одеса: Фенікс, 2018. С. 64-70.

130. Некіт К.Г. Специфічні об'єкти прав у ІТ – сфері. *ІТ-право: теорія та практика*: навч. посіб. / за ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової. Одеса: Фенікс, 2019. С. 182-200.

131. Некіт К.Г. Право власності. Загальні положення. *Цивільне право України*: посібник для підготовки для зовнішнього незалежного оцінювання / за ред. Є.О. Харитонова, І.В. Давидової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 89-94.

132. Некіт К.Г. Поняття довірчої власності (трасту) у законодавстві європейських країн та модельних правилах європейського приватного права. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 822-825.

133. Nekit K.G. Adaptation of the trust to Civil Law system. *Молодий вчений*. 2015. № 12.1 (27.1). С. 104-108.

АНОТАЦІЯ

Некіт К.Г. **Право приватної власності в інформаційному суспільстві: цивілістична теорія і практика реалізації.** – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.

Дисертація є першим у вітчизняній науці цивільного права спеціальним комплексним дослідженням теоретичних та практичних проблем права приватної власності в інформаційному суспільстві.

У дисертації досліджено особливості історичного становлення та розвитку концепції права приватної власності. Проаналізовано наукові підходи до визначення понять права власності у цілому та права приватної власності зокрема. Визначено ознаки інформаційного суспільства та їх вплив на трансформацію концепції права власності. Охарактеризовано суб'єктів права приватної власності в інформаційному суспільстві, визначено їх особливості на сучасному етапі розвитку суспільства. Виявлено вплив інформаційних технологій на виникнення новітніх об'єктів цивільних відносин, зокрема, криптовалют, доменних імен, Інтернету речей, індустріальних даних, акаунтів у соціальних мережах, які аналізуються крізь призму концепції права власності. З'ясовано особливості

підстав виникнення права власності в інформаційному суспільстві. Досліджено особливості змісту, здійснення та захисту права власності в інформаційному суспільстві. Виявлено специфіку права довірчої власності як особливого виду права власності. Здійснено оцінку перспектив запровадження у цивілістичну доктрину концепції права віртуальної власності як особливого виду права власності.

Сформульовано наукові висновки та пропозиції щодо удосконалення правового регулювання відносин приватної власності в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: право приватної власності, інформаційне суспільство, інформаційні технології, криптовалюти, віртуальні активи, доменне ім'я, Інтернет речей, штучний інтелект, персональні дані, індустріальні дані, акаунт, здійснення та захист права власності, довірча власність, віртуальна власність.

АННОТАЦИЯ

Некит Е. Г. **Право частной собственности в информационном обществе: цивилистическая теория и практика реализации.** – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2021.

Диссертация является первым в отечественной науке гражданского права специальным комплексным исследованием теоретических и практических проблем права частной собственности в информационном обществе.

В диссертации исследованы особенности исторического становления и развития концепции права частной собственности. Проанализированы научные подходы к определению понятий права собственности в целом и права частной собственности в частности. Определены признаки информационного общества и их влияние на трансформацию концепции права собственности. Охарактеризованы субъекты права частной собственности в информационном обществе, определены их особенности на современном этапе развития общества. Выявлено влияние информационных технологий на возникновение новейших объектов гражданских отношений, в частности, криптовалют, доменных имен, Интернета вещей, индустриальных данных, аккаунтов в социальных сетях, которые анализируются через призму концепции права собственности. Выявлены особенности оснований возникновения права собственности в информационном обществе. Исследованы особенности содержания, осуществления и защиты права собственности в информационном обществе. Выявлена специфика права доверительной собственности как особого вида права собственности. Осуществлена оценка перспектив введения в цивилистическую доктрину концепции права виртуальной собственности как особого вида права собственности.

Сформулированы научные выводы и предложения по усовершенствованию правового регулирования отношений частной собственности в информационном обществе.

Ключевые слова: право частной собственности, информационное общество, информационные технологии, криптовалюты, виртуальные активы, доменное имя, Интернет вещей, искусственный интеллект, персональные данные, индустриальные данные, аккаунт, осуществление и защита права собственности, доверительная собственность, виртуальная собственность.

SUMMARY

Nekit K. G. **The right to private property in the information society: civil theory and practice of its implementation.** – Manuscript.

Dissertation for obtaining the degree of Doctor of Law in specialty 12.00.03 – civil law and civil process; family law; international private law. – National University «Odessa Law Academy», Odessa, 2021.

The dissertation is the first special comprehensive study of theoretical and practical problems of the right to private property in the information society, conducted in the national science of civil law.

The dissertation investigates the peculiarities of the formation of the concept of the right to private property and its philosophical principles as well as concepts and features of the right to private property at the present stage of development of society. The influence of the information society on the transformation of private property relations is analyzed.

It is concluded that the modern definition of property, formed in an industrial society, requires revision in terms of the information society, where the definition of property through the category of "appropriation of material things" does not correspond to reality. It is proposed to modify the classical approach to the definition of "property" and consider property as a state of ownership of assets that have a certain economic / exchange value (commercial value). Given the multifaceted nature of property rights, it is proposed to simplify its legal definition and to define the right of ownership as the most complete domination over the thing (property), provided that it does not contradict the law and the rights of third parties.

The subjects of the right to private property in the information society are characterized, their features at the present stage of development of society are determined. In particular, the possibility of recognizing virtual legal entities and artificial intelligence (robots) as subjects of the right to private property is considered.

The influence of information technologies on the emergence of the newest objects of civil relations, in particular, cryptocurrencies, domain names, the Internet of things, industrial data, accounts in social media, was revealed. Analysis of the latest objects of civil legal relations through the prism of the concept of property rights has led to the conclusion that at the present stage of development of society distinguishing of the concepts of information and data, which are correlated as general and specific, is necessary.

The features of the grounds for the emergence of property rights in the information society are revealed, in particular, smart contracts are analyzed as the basis for the emergence of property rights and user agreements are considered as a potential basis for the emergence of virtual property.

The features of the content, enjoyment and protection of property rights in the information society have been investigated. Special attention is paid to the peculiarities of the protection of private property rights in the practice of the European Court of Human Rights.

The specificity of the fiduciary ownership as a special type of ownership is revealed. The assessment of the prospects of introducing the concept of virtual property as a special type of ownership into the civil law doctrine is carried out.

Scientific conclusions and suggestions on improvement of legal regulation of private property relations in the information society are formulated.

Keywords: private property, ownership, information society, information technology, cryptocurrencies, virtual assets, domain name, Internet of Things, artificial intelligence, personal data, industrial data, account, enjoyment and protection of property rights, fiduciary ownership, virtual property.

Підписано до друку 22.11.2021 р. Формат 60х90/16.
Ум.-друк. арк. 1,9. Тираж 100 прим. Зам. № 2111-13.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.feniksbooks.com